

Επιστημονικό Άρθρο

Κέλτικη Λογοτεχνία: Κρυφά Σχολεία και Επανάσταση

Κάθλιν Αν Οντόνελ
Συνεργάτης, Βρετανική Σχολή, Ελλάδα

Χωρίς να κατακτηθούν από τους Ρωμαίους, η Ιρλανδία και τα Χάιλαντς διατήρησαν, σε μεγάλο βαθμό προφορικά, τα βαρδικά έθιμα, τους νόμους και τη λογοτεχνία τους, με την αγάπη τους για την ελευθερία και τη δικαιοσύνη. Η γλώσσα τους ήταν η γαελική. Όταν το αγγλικό στέμμα συνέτριψε οριστικά την Ιρλανδία τον 17ο αιώνα, ο βαρδικός πολιτισμός συνεχίστηκε μέσω των κρυφών σχολείων (μη εξουσιοδοτημένων, υπαίθριων, με δίδακτρα σχολείων που φοιτούσαν οι Ιρλανδοί αγρότες). Έτσι, επέζησαν τα λατινικά και τα ελληνικά - και η γαελική γλώσσα και οι παραδόσεις. Το 1745, οι Άγγλοι εισέβαλαν στα Χάιλαντς και απαγόρευσαν οτιδήποτε είχε να κάνει με τη γαελική γλώσσα. Ο Σκωτσέζος λόγιος Τζέιμς Μακφέρσον, σε ένδειξη διαμαρτυρίας, δημοσίευσε τα πρωτότυπα ποιήματα του Οσσιανού, βάρδου ποιητή και πολεμιστή, ως πολιτική πράξη. Μέχρι τη δεκαετία του 1790, τα κρυφά σχολεία ήταν «το προπύργιο της ιρλανδικής αντίστασης» - και υπέρ της Γαλλικής Επανάστασης. Το «Μίμηση του Οσσιανού» του Τόμας Μουρ ήταν μια συγκαλυμμένη επίθεση στην τυραννία λίγο πριν από την επανάσταση του 1798 στην Ιρλανδία. Μήπως αυτή η πολιτικοποιημένη κελτική λογοτεχνία χρησίμευσε στα Βαλκάνια του 19ου αιώνα ως όχημα αντίστασης στον δυτικό μοναρχικό σφετερισμό;

Λέξεις κλειδιά: Τόμας Μουρ, Τζέιμς Μακφέρσον, Οσσιανός, Επανάσταση, Κελτική λογοτεχνία, Βαλκανικές εξεγέρσεις του 19ου αιώνα

Φράχτες, Σταθμοί, Κρυφά Σχολεία

Ας ταξιδέψουμε στην Ιρλανδία από την ανατολή στη δύση. Μέχρι τον Ατλαντικό και μέρη όπως η Κονεμάρα με τα περίφημα πέτρινα τείχη της, η γη χωρίζεται παντού από «φράχτες»: μακρείς, άγριους, ανθισμένους οικότοπους στους οποίους κινούνται και ευδοκιμούν πουλιά και μικρά ζώα. Αυτοί είναι οι φράχτες που έδωσαν το όνομά τους στα κρυφά σχολεία της Ιρλανδίας, το περιβάλλον στο οποίο άνθισε - στις πιο δύσκολες εποχές - ο γαελικός πολιτισμός, η γαελική μάθηση και τελικά η επανάσταση.

Γαελικός Πολιτισμός Υπό Πολιορκία

Τόσο η Ιρλανδία όσο και η Σκωτία διέφυγαν από τη ρωμαϊκή κατάκτηση. Διατήρησαν, σε μεγάλο βαθμό προφορικά, τη γλώσσα και τα έθιμά τους, τους

νόμους τους, τις παραδόσεις και τη γνώση τους, δίνοντας έμφαση στην ελευθερία, τη δικαιοσύνη και την ανθρώπινη φύση.

Η γαελική λογοτεχνία είναι ηρωική και αγροτική. Αντιπροσωπεύει την υπαίθρια ζωή όπως απεικονίζεται στους ήρωες των στρατιωτών της Ιρλανδίας (Fianna), απεικονίζοντας την αγάπη τους για τη φύση και τις αξίες της μεγαλοψυχίας. Αρνήθηκε να αποδεχτεί «τη βιομηχανοποίηση και την πόλη» (Blacam, 1973).

Ο Ερρίκος Η΄ των Τυδώρ επέβαλε την εκπαίδευση μέσω της αγγλικής γλώσσας για να ενδυναμώσει τον Προτεσταντισμό. Η Ελισάβετ Α΄ απαγχόνισε ακόμη και Βάρδους ποιητές ως υποκινητές εξεγέρσεων. Πολλοί μετακόμισαν στην ηπειρωτική Ευρώπη. Ο αποικισμός του Όλστερ (Ulster plantation) (1609) σήμαινε μια τεράστια μεταβίβαση γης στους εισβολείς. Η κατάκτηση του Κρόμγουελ (1649) έστειλε ορισμένους δασκάλους ως σκλάβους στην Καραϊβική. Η ιρλανδική γλώσσα απαγορεύτηκε. Η κατάκτηση του Γουλιέλμου της Οράγγης (1691) εισήγαγε τους «Ποινικούς Νόμους», απαγορεύοντας στους Καθολικούς την εκπαίδευση στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό. Οι Αγγλικοί (Εκκλησία της Ιρλανδίας) ήταν ουσιαστικά πολίτες πρώτης κατηγορίας (O’Connell, 2016). Αυτή ήταν η αρχή της πολιτικής της Αγγλίας του «διαίρει και βασίλευε». Μέχρι το 1772, οι Καθολικοί έλεγχαν μόνο το πέντε τοις εκατό της γης. Οι Καθολικοί, αλλά και οι μη κομφορμιστές Προτεστάντες, δεν είχαν πρόσβαση σε πανεπιστήμια ή θέσεις εργασίας στην κυβέρνηση (Dowling, 1926).

Βάρδοι λόγιοι, συνήθως ποιητές, προσλαμβάνονταν από τους μεγάλους Γαελικούς Αρχηγούς. Δίδασκαν τους νόμους Μπρέχον (Brehon) και ιστορία, καθώς και σύνθετες ποιητικές μορφές στην ιρλανδική γλώσσα. Εξασκούσαν τον επικήδειο λόγο και τη σάτιρα, γεγονός που τους έκανε τόσο πολύτιμους όσο και τρομερούς. Κορυφαίοι Βάρδοι ποιητές έφεραν τον τίτλο «Όλλαμπ (Ολαβ ή καθηγητής) της Ιρλανδίας και της Σκωτίας». Ένας Σκωτσέζος προστάτης θα προσλάμβανε έναν Ιρλανδό Βάρδο ποιητή και αντίστροφα. Η Σκωτία και η Ιρλανδία μοιράζονται τα ίδια πολιτιστικά χαρακτηριστικά (Thomson, 1990). Έτσι, και τα δύο αρχεία τους με ιρλανδικές και σκωτσέζικες ηρωικές μπαλάντες ήταν συνδεδεμένα, αν και όχι πάντα παρόμοια. Οι μυθικοί Φιον Μακ Κάμχαιλ (Fionn Mac Cumhaill) (Φίνγκαλ) και Οσσιανός (Οισιν) ήταν δημοφιλείς στην Ιρλανδία και τη Σκωτία:

«Οισιν Κοιμάσαι Πολύ
 Πάτρικ: Όισιν, κοιμάσαι πολύ
 Σήκω και άκουσε τον ψαλμό
 τώρα που η δύναμη και η υγεία σου έχουν χαθεί
 και οι άγριες μάχες σου έχουν τελειώσει.
 Όισιν: Η δύναμη και η υγεία μου έχουν χαθεί
 επειδή τα στρατεύματα του Φιον είναι νεκρά.
 Δεν αγαπώ καμία μουσική εκτός από τη δική τους.
 Δεν νοιάζομαι για τους ιερείς.
 Πάτρικ: Ποτέ δεν άκουσες τέτοια μουσική
 από τη γέννηση του μεγάλου κόσμου μέχρι τώρα.
 Πλήρωνες τους ποιητές σου κάποτε, στους λόφους,
 αλλά τώρα είσαι γέρος, άξεστος και γκρίζος.
 Όισιν: Για όλα όσα επαινείς τους ιερείς σου,

έχω ακούσει καλύτερη μουσική από τη δική τους:
 το κοτσύφι που κελαηδάει στο *Leitir Laoigh*,
 το βουητό του *Dor Fiann*,
 Την γλυκόφωνη τσίγλα του *Gleann an Scail*,
 το βουητό των σκαφών που φτάνουν στην ακτή –
 το ουρλιαχτό των κυνηγών προτιμώ από το ουρλιαχτό σου, ευσεβή ιερέα.»
 (O Tuama & Kinsella, 1990).

Αλλά από τον δωδέκατο αιώνα, ξεκίνησαν οι εισβολές στην Ιρλανδία. Το σύστημα των «βαρδικών σχολείων» συνέχισε τα πράγματα για τέσσερις αιώνες. Αλλά ο δέκατος έκτος και ο δέκατος έβδομος αιώνας έφεραν την καταστροφή των βαρδικών σχολείων. Τα παραδείγματα της επιβολής από τον Κρόμγουελ στους Ιρλανδούς να μετακινηθούν ανατολικά στις λιγότερο καλλιεργήσιμες κομητείες Κόναχτ και Κλερ κατά τη διάρκεια του χειμώνα ήταν σκληρά: εκφράζονται από τον ποιητή Φιρ Ντόρτσα Ο Μέλαιν (*Fear Dorcha O Meallain*) (1625-1698) στο ποίημά του «Έξοδος στο Κόναχτ».

Θεέ μου που είσαι γενναιόδωρος, ω Πρίγκιπα των Ευλογιών, ιδού οι Γαέλ,
 απογυμνωμένοι από εξουσία. Τώρα καθώς ταξιδεύουμε δυτικά προς το Κόναχτ
 παλιούς φίλους, θα αφήσουμε πίσω μας στη θλίψη τους.
Aegan O Rathaille (1675-1729) «Καμία Βοήθεια δεν θα Καλέσω»
 «Σαν κύμα τρέμει ο εγκέφαλός μου, η κύρια ελπίδα μου, χαμένη.
 Υπάρχει μια τρύπα στο στομάχι μου,
 υπάρχουν άσχημες αιχμές στα έντερα μου.
 Η γη μας, το καταφύγιό μας, τα δάση μας και οι επίπεδοι δρόμοι μας
 είναι ενεχυριασμένα για μια δεκάρα από ένα πλήρωμα από τη γη του Ντόβερ».

Και οι Βάρδοι ποιητές αποστήθιζαν και απήγγειλαν επική ποίηση με πρωταγωνιστές όπως ο Βάρδος και πολεμιστής, ο Οσσιανός, ο Φίνγκαλ και ο Όσκαρ. Αυτές οι ιστορίες, μεταφρασμένες και διασκευασμένες μερικές φορές «αδύναμα» (Thomson, 1993) από τον Σκωτσέζο αρχαιοδίφη των μέσων του δέκατου όγδοου αιώνα, Τζέιμς Μακφέρσον, επηρέασαν βαθιά το «ρομαντικό λογοτεχνικό κίνημα» που παρουσιάζεται στα *Ποιήματα του Οσσιανού* – ως πολιτική απάντηση στον αποδεκατισμό του σκωτσέζικου γαελικού πολιτισμού στη Μάχη του Κάλοντεν το 1745 (O'Donnell, 2023).

Τα σχολεία των Βαρδών ήταν αυστηρά κοσμικά και ανεξάρτητα ιδρύματα. Δεν διδάσκονταν θρησκευτικά. Μερικοί μαθητές συνέχισαν τις σπουδές τους σε ιρλανδικά κολέγια στην ηπειρωτική Ευρώπη, τα οποία άνοιξαν μεταξύ 1582 και 1681. Έγιναν ιερείς, αξιωματικοί του στρατού, γιατροί και δικηγόροι.

Κρυφά Σχολεία: Αρχές

Οι άνεργοι ποιητές των Βαρδικών Σχολών, αποφασισμένοι να συνεχίσουν να διδάσκουν την πολιτιστική τους κληρονομιά, τον δέκατο έβδομο αιώνα άρχισαν να ανοίγουν κρυφά σχολεία σε περιοχές με περιορισμένη πολιτιστική κληρονομιά και έγιναν δάσκαλοι σχολείων σε περιοχές με περιορισμένη πολιτιστική κληρονομιά ή «Φτωχοί Ακαδημαϊκοί» (Poore Scholars), υπηρετώντας τους μειονεκτούντες - τόσο

Καθολικούς όσο και μη θρησκευτικούς Προτεστάντες - με κίνδυνο προστίμων ή ακόμη και φυλάκισης.

Για να διδάξει νόμιμα, ένας δάσκαλος σχολείου έπρεπε να ορκιστεί πίστη στο Στέμμα. Οι δάσκαλοι σχολείων της περιφέρειας αρνούσαν να το κάνουν. Η κατάσταση τους προδιάθετε πολλούς στην πολιτικοποίηση (O'Connell, 2016).

Τα μαθήματα γίνονταν κρυφά - το καλοκαίρι πίσω από έναν φράχτη. Ο δάσκαλος καθόταν σε μια πέτρα, με τους μαθητές του, μικτής εκπαίδευσης, να τον περιβάλλουν στο γρασίδι. Ένας μαθητής φρουρούσε για περαστικούς ή πληροφοριοδότες. Το χειμώνα ο δάσκαλος βασιζόταν σε πλουσιότερους γονείς που προσέφεραν τα σπίτια ή τους αχυρώνες τους (αγροτικά κτίρια) για διδασκαλία, με κίνδυνο σύλληψης. Η διατροφή, η στέγαση και η τροφή παρέχονταν από τους γονείς. Η εκπαίδευση θεωρούνταν «ένα είδος ανταρτοπόλεμου» (Dowling). Τα μαθήματα περιλάμβαναν ιρλανδικά, γεωγραφία, ιστορία, ελληνικά και λατινικά κλασικά, μαθηματικά, γεωμετρία και μετεωρολογία. Όλα διδάσκονταν στην ιρλανδική και αγγλική γλώσσα. Λόγω της έλλειψης ιρλανδικού κλήρου, η διδασκαλία του κατηχητικού εισήλθε στο πρόγραμμα σπουδών. Οι δάσκαλοι πράγματι περιλάμβαναν ιερείς που είχαν εγκαταλείψει το κήρυγμα. Ο έλεγχος του Ιρλανδού αγρότη έπεφτε στον δάσκαλο του κρυφού σχολείου.

Για να εξασφαλίσουν εισόδημα, όταν δεν δίδασκαν, οι δάσκαλοι εργάζονταν ως αγρότες, όπως φαίνεται στο ακόλουθο ποίημα:

Eoghan Ruia O Suilleabhain (1748-1784): δάσκαλος και εργάτης.

«Σίμας, ανάλαφρε και στοργικέ επιστήθιε φίλε μου»

«Όταν τελειώσεις, και το όπλο μου είναι σε κομψή τάξη, αφού η μάθηση δεν θα καταφέρει σε μια ζωή να πνίξει τη δίψα μου,
δεν θα σταματήσω να πηγαίνω μέχρι να φέρω το φτυάρι μου στο Γκάλγουει
όπου θα παίρνω καθημερινά τον μισθό μου: το μεροκάματο μου και ένα εξάπεννο.»

Για να αποφύγουν τη σύλληψη, έγιναν πλανόδιοι και δίδαξαν σε απομακρυσμένες περιοχές. Η σάτιρα στράφηκε εναντίον των δασκάλων που δεν ανταποκρίνονταν στις προσδοκίες. Θα αναγκάζονταν να εγκαταλείψουν την περιοχή, αντικαθιστώμενοι από έναν ανώτερο δάσκαλο που θα επέλεγαν οι γονείς. Οι φτωχοί άνθρωποι πλήρωναν για την εκπαίδευση των παιδιών τους, μάθημα προς μάθημα, όσο μικρό κι αν ήταν το ποσό. Η κλασική μάθηση ήταν διαδεδομένη μεταξύ των Ιρλανδών αγροτών που μπορούσαν να επικοινωνούν στα λατινικά ή τα ελληνικά με τους ξένους. Οι ημερομίσθιοι εργάτες μιλούσαν λατινικά (Dowling, 1926).

Οι μαθητές διδάσκονταν ατομικά. Τα μάθαιναν απέξω. Τα βιβλία ήταν σπάνια, έτσι οι δάσκαλοι χρησιμοποιούσαν χειρόγραφα που είχαν γράψει στον ελεύθερο χρόνο τους. Οι μαθητές έγραφαν σε χαρτί, σχιστόλιθο ή άμμο. Η ψυχολογική προσέγγιση στη διδασκαλία των παιδιών ήταν πολύ πιο προηγμένη από τα μεταγενέστερα συστήματα Μπελ (Bell) και Λάνκαστερ (Lancaster).

Τα Κρυφά Σχολεία Αντικαταστάθηκαν

Η διγλωσσία εξαπλώθηκε στα σχολεία της περιοχής. Μέχρι το 1814, μόνο το ένα τρίτο του πληθυσμού μιλούσε αποκλειστικά ιρλανδικά. Η Καθολική Εκκλησία αγωνίστηκε για να αποκτήσει τον έλεγχο της εκπαίδευσης. Στοχοποίησε τις μεθόδους των κρυφών σχολείων ως ανήθικες, κερδίζοντας έτσι την εύνοια των βρετανικών αρχών. Υπήρχαν σχεδόν δυόμισι εκατομμύρια ομιλητές ιρλανδικών σε έναν πληθυσμό σχεδόν πέντε εκατομμυρίων το 1799. Μέχρι το 1824, υπήρχαν διακόσια σχολεία, στα οποία φοιτούσε μισό εκατομμύριο παιδιά, των οποίων οι δάσκαλοι περιλάμβαναν ενενήντα έξι γυναίκες δασκάλες. Για παράδειγμα, στην κομητεία Κλερ, υπήρχαν 218 δάσκαλοι και 44 δασκάλες (Irish Education Enquiry, 1824). Ο Σερ Τόμας Γουάιζ (Sir Thomas Wyse), ο Άγγλος πρέσβης στην Ελλάδα και φίλος του Τόμας Μουρ, δήλωσε στα μέσα του δέκατου ένατου αιώνα: «Οι κατώτερες τάξεις στην Ιρλανδία ήταν αναλογικά καλύτερα μορφωμένες από τις μεσαίες και ανώτερες. Το αντίθετο ίσχυε στην ηπειρωτική Ευρώπη». Τόσο ο Μουρ όσο και ο Γουάιζ αγωνίστηκαν για την καθολική χειραφέτηση, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1829. Η Καθολική Εκκλησία ανέλαβε τον έλεγχο της εκπαίδευσης στην Ιρλανδία το 1831.

Το 1845-49, ο Λιμός της Πατάτας (γενοκτονία) διέλυσε τη διδασκαλία των κρυφών σχολείων. Παρόλα αυτά, τα κρυφά σχολεία επέζησαν χωρίς καμία οικονομική βοήθεια από τις Αρχές, συμπεριλαμβανομένης της Καθολικής Εκκλησίας (O'Connell, 2016).

Η Καθολική ιεραρχία ενθάρρυνε την εκκλησία της να υπακούει στη μοναρχία, ώστε να μπορέσει να επιτύχει τον έλεγχο της εκπαίδευσης. Καταδίκασε τις μεθόδους διδασκαλίας των κρυφών σχολείων ως ευνοϊκές προς την ανηθικότητα και την ανταρσία.

Σε αντίθεση με τα μεταγενέστερα εκπαιδευτικά συστήματα στην Ιρλανδία, ο τρόπος με τον οποίο δίδαξαν οι δάσκαλοι των κρυφών σχολείων ήταν εντελώς ανεξάρτητος. Η διδασκαλία τους είχε δημοκρατικό πνεύμα. Η κοινωνική τάξη ή το δόγμα δεν έπαιζαν κανένα ρόλο. Αυτό αποκαλύπτεται στο έργο «Το Μεσονύκτιο Δικαστήριο» (The Midnight Court), γραμμένο από τον Μπράιαν Μέριμαν (1749-1803): δάσκαλο και αγρότη, το οποίο συγκρίνεται με το «Ταμ Ο Σάντερ» (Tam O'Shanter) του Ρόμπι Μπερνς. Το ποίημα των χιλίων στίχων του Μέριμαν είναι ένα γήινο, κωμικό και εύγλωττο έργο:

«Και έτσι, Σεβασμιότατε, μην κρατάτε άλλο
Έναν νόμο που μυριάδες άνθρωποι αποδοκιμάζουν,
Απομακρύνετε τα εξωπραγματικά εμπόδια
Από τους εργάτες, και τους άρχοντες με τίτλους·
Αφήστε το προλεταριάτο να ζευγαρώσει με τον αριστοκράτη,
Διακηρύξτε τα νέα σε όλη τη χώρα
Ότι η αγάπη είναι ελεύθερη και δεν απαγορεύεται πλέον,
Και σύντομα θα δείτε μια φυλή πολεμιστών
Να ξεφυτρώνει παντού
Με κάθε άνδρα, γιο και εγγονό
Τόσο ισχυρό και δυνατό όσο ο Σαμψών·
Οι ουρανοί θα χαμογελούν· τα ψάρια θα αφθονούν,
Τα λουλούδια και τα δέντρα θα πνίξουν τη γη,

Και οι άνθρωποι θα εκπληρώσουν τον ρόλο τους,
Τραγουδώντας εγκωμιαστικά σε κάθε συμβολή.»
(Marcus, 1989)

Τα κρυφά σχολεία είχαν ως στόχο να ενώσουν Καθολικούς και Προτεστάντες για να ανατρέψουν τους Άγγλους. Αργότερα, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αντικατέστησαν τα κρυφά σχολεία, τα οποία έκλεισαν οριστικά το 1878, και δεν ακολούθησαν αυτήν την παράδοση. Όσοι βρίσκονταν στην εξουσία, των οποίων τα σχολεία απαγόρευαν τη διδασκαλία της ελληνικής και ρωμαϊκής ιστορίας, δεν έβλεπαν κανένα νόημα στην προσπάθεια να ενσταλάξουν τη δημοκρατία και την «αόριστη ελευθερία», καθώς δεν απαιτούνταν στην Ιρλανδία! Θεωρούσαν τα κρυφά σχολεία ως έναν επικίνδυνο θεσμό που θρέφει τη δυσανεξία.

Διακεκριμένοι δάσκαλοι ή μαθητές των κρυφών σχολείων ήταν οι Έντμουντ Μπερκ (Edmund Burke), Όλιβερ Γκόλντσμιθ (Oliver Goldsmith), Ρίτσαρντ Μπρίνσλεϊ Σέρινταν (Richard Brinsley Sheridan) και ο αδελφός του, Τσαρλς Φράνσις Σέρινταν (Charles Francis Sheridan), ο Μπράιαν Μέριμαν (Brian Merriman), ο Γουίλιαμ Κάρλτον (William Carleton), ο Τόμας Μουρ (Thomas Moore) και ο Ρόμπερτ Έμετ (Robert Emmet), των οποίων το ποίημα εκφράζει την επιρροή των κρυφών σχολείων:

Το Κάλεσμα της Έριν·
Αδέλφια, βαδίστε, βαδίστε προς τη δόξα –
Για τον σκοπό της χώρας σας ενωθείτε·
Την ευλογία της ελευθερίας δείτε πριν τους εαυτούς σας–
Γιοι της Έριν, για την ελευθερία πολεμήστε.
Τις λεγεώνες της Αγγλίας αφηφούμε.
Ορκιζόμαστε να κατακτήσουμε ή να πεθάνουμε (Τελευταίος από τρεις στίχους)
(Emmet, 2024)

Ο Έμετ ήταν μέλος των Ενωμένων Ιρλανδών. Άλλα μέλη ήταν οι Έντουαρντ Φιτζγκέραλντ (Edward Fitzgerald), Τόμας Γουλφ Τόουν (Thomas Wolfe Tone), και Άρτσιμπαλντ Ρόουαν Χάμιλτον (Archibald Rowan Hamilton), οι οποίοι ζήτησαν βοήθεια από τους Γάλλους για να απελευθερωθούν από την αγγλική κυριαρχία. Ο Χάμιλτον συνελήφθη το 1792 επειδή δημοσίευσε φυλλάδια με το σύνθημα «Πολίτες, στα όπλα!». Αργότερα, ενθάρρυνε Καθολικούς, Προτεστάντες, Εβραίους και Μωαμεθανούς να ενωθούν αν ήταν Ιρλανδοί (Hamilton, 2009).

Όταν ξέσπασε η Ιρλανδική Επανάσταση το 1798, οι Αρχές φοβόντουσαν τα κρυφά σχολεία, καθώς πολλοί από τους δασκάλους τους θεωρήθηκαν ύποπτοι για υποστήριξη της Γαλλικής Επανάστασης. Πολλοί ήταν μέλη της επαναστατικής οργάνωσης των Ενωμένων Ιρλανδών (O'Connell, 2016). Μερικοί από αυτούς συνελήφθησαν και εξορίστηκαν, συμπεριλαμβανομένου ενός ιδρυτικού μέλους, του Άρτσιμπαλντ Χάμιλτον, του οποίου ο γιος, Γκάουεν Χάμιλτον, πολέμησε στην Ελληνική Επανάσταση του 1821. Το να είσαι δημοκράτης που επιδιώκει την ισότητα εκείνη την εποχή ισοδυναμούσε με το να είσαι επαναστάτης.

Η Ιρλανδική αγροτιά είχε μάθει τις επαναστατικές ιδέες από τους δασκάλους των κρυφών σχολείων. Δύο μαθητές τους ήταν ο Τόμας Μουρ, Ιρλανδός ποιητής και στιχουργός, και ο Ρόμπερτ Έμμετ, ένας Προτεστάντης ηγέτης της

Επανάστασης. Φοίτησαν στο παράνομο κρυφό σχολείο στο Δουβλίνο υπό τον Σάμιουελ Γουάιτ (Samuel Whyte), ντόπιο της Κομητείας Ντάουν, ο οποίος τους δίδαξε ρητορική. Οι τάξεις του περιλάμβαναν αγόρια και κορίτσια, Καθολικούς και Προτεστάντες. Ο Μουρ, σε ηλικία δεκατεσσάρων ετών, αφιέρωσε ένα σονέτο στον δάσκαλό του, το οποίο περιελάμβανε: «Αν από μια δάδα ιδιοφυΐας μια μικρή σπίθα άναβε στην ψυχή μου, η ανάσα σου μεγάλωσε τη φλόγα» (Whyte, 2009). Το «Μίμηση του Οσσιανού» του Μουρ είναι μια έκκληση προς τους Ιρλανδούς να ενωθούν και να απελευθερωθούν από την αγγλική τυραννία, μιμούμενοι τους δίκαιους πολεμιστές τους, Φίνγκαλ, Οσσιανό και Όσκαρ (O'Donnell, 2020). Ο Ιρλανδικός λαός γνώριζε καλά αυτούς τους ήρωες, των οποίων τις ιστορίες άκουγε για αιώνες ως ψυχαγωγία μετά από μια κοπιαστική μέρα.

Ο Μουρ συνεχίζει στο ύφος των δασκάλων των κρυφών σχολείων. Στις «Ιρλανδικές Μελωδίες» του, η «Μίμηση» του αναφέρεται στον τέταρτο αριθμό, η οποία αποκαλύπτει την επιρροή των Ποιημάτων του Οσσιανού (O'Donnell, 2020). Στα τραγούδια του «Ω! Μην αναπνέεις το όνομά του» (Oh! Breathe Not his Name) και «Μην κατηγορείς τον Βάρδο» (Blame not the Bard), όπως και ο Τζόις, ο διάδοχός του, χρησιμοποιεί «σιωπή και πονηριά» στην ποιητική του μέθοδο: «Πάνω από την καταστροφή, τα παιδιά της κρυφά πρέπει να αναστενάζουν. Γιατί είναι προδοσία να την αγαπάς και θάνατος να την υπερασπίζεσαι». Με αυτόν τον τρόπο, κατακτά την τέχνη της «αφύπνισης της φωνής ενός άφωνου έθνους». Όπως και οι Ενωμένοι Ιρλανδοί, δημιούργησε ένα όραμα μιας «νέας Ιρλανδίας» (Murray Pittock, 2011).

Σε μια επιστολή προς τον Μουρ, ο Μπάιρον ήταν εκφραστικός για τις «Ιρλανδικές Μελωδίες» του, πολλές από τις οποίες είχε αποστηθίσει - «είναι οι όρθροι και οι εσπερινοί μου» (Vail, 2001). Όταν ο Μπάιρον αφιέρωσε τον «Κουρσάρο» στον Μουρ, προέβλεψε ότι η «Λάλα Ρουκ» (Lalla Rooke) του Μουρ θα αποκάλυπτε «τα λάθη της Ιρλανδίας» (Pittock, 2011). Δύο από τα ποιήματα της «Λάλα Ρουκ» θεωρούνται από τη Μέριλιν Μπάτλερ (Marilyn Butler) ως «μύθοι του σύγχρονου ιμπεριαλισμού».

Στο ανατολίτικο παραμύθι του με τίτλο «Λάλα Ρουκ», που εκδόθηκε το 1817, ο Μουρ εκθέτει τον σκληρό αγγλικό δεσποτισμό των Ιρλανδών. Θεωρείται ως «δραματοποίηση του ιρλανδικού πατριωτισμού σε μια ανατολική παραβολή» (O'Donnell, 2022).

Οι «Ιρλανδικές Μελωδίες» ήταν συνυφασμένες όχι μόνο ως κραυγή της θλίψης της Ιρλανδίας, αλλά, επιπλέον, ως το τραγούδι της θλίψης για όλους τους καταπιεσμένους λαούς (Nolan, 2013).

Η Καθολική Εκκλησία αποστασιοποιήθηκε από τα κρυφά σχολεία, ειδικά κατά το ξέσπασμα της Ιρλανδικής Εξέγερσης το 1798. Ο Ναπολέων είχε υποσχεθεί να βοηθήσει τους Ιρλανδούς στην προσπάθειά τους να ελευθερωθούν από τους Άγγλους. Μερικοί Ιρλανδοί πολέμησαν υπό τον Ναπολέοντα. Ο Ναπολέων κουβαλούσε ένα αντίτυπο των Ποιημάτων του Οσσιανού στις εκστρατείες του, όπως και ο Ελληνορουμάνος ηγέτης της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, Αλέξανδρος Υψηλάντης, υποστηρικτής του Ρήγα Βελεστινλή, του πρώτου πρωτομάρτυρα της Ελληνικής Επανάστασης (O'Donnell, 2023).

Ελληνικά Παράλληλα

Ο Ναπολέων όχι μόνο επιδίωξε να απελευθερώσει την Ιρλανδία από τους Άγγλους, αλλά σχεδίαζε να απελευθερώσει και την Ελλάδα. Πρώτον, το 1797, απελευθέρωσε τα Επτάνησα από πέντε αιώνες κυριαρχίας της Βενετικής Δημοκρατίας, την οποία κυβερνούσαν ιταλόφωνοι Έλληνες αριστοκράτες. Εκεί πρέπει να συνάντησε τον Ρήγα Βελεστινλή, έναν Ελληνορουμάνο λόγιο. Το λογοτεχνικό έργο του Ρήγα, «Σχολείο των Ευαίσθητων Εραστών», το οποίο μεταφράστηκε στα ρουμανικά το 1818, γράφτηκε στην καθομιλουμένη και βασίστηκε σε ένα έργο του Ρεστίφ ντε λα Μπρετόν, ενός Γάλλου λόγιου, του οποίου ένα άλλο μυθιστόρημά του περιελάμβανε αποσπάσματα από τα «Ποιήματα του Οσσιανού». Τα πολιτικά γραπτά του Ρήγα, συμπεριλαμβανομένης μιας Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Συντάγματος, περιφρονήθηκαν από την Ορθόδοξη Εκκλησία. Ομοίως, η Ιρλανδική Καθολική εκκλησία απογοητεύτηκε από τους Ενωμένους Ιρλανδούς και τη σύνδεσή τους με τα κρυφά σχολεία, των οποίων η πρόσβαση σε πολιτικά γραπτά, όπως αυτά των Τόμας Πέιν, Ζαν-Ζακ Ρουσσώ και Γουίλιαμ Γκόντγουιν, επηρέασε την πολιτική τους προοπτική (O'Connell, 2016).

Αφού αντικατέστησε τους κυρίαρχους αριστοκράτες με δημοκράτες, ο Ναπολέων έφερε την ελληνική εκπαίδευση εισάγοντας μια ελληνική τυπογραφική μηχανή στον απλό λαό, καθώς η ελληνική εκπαίδευση είχε απαγορευτεί κατά τη διάρκεια της σχεδόν πεντακοσίων ετών κυριαρχίας των Βενετών. Ενθάρρυνε τη διάδοση των έργων του Ρήγα, συμπεριλαμβανομένου του περίφημου «Ύμνου της Μάχης» του, το οποίο ήταν παρόμοιο με τη «Μίμηση του Οσσιανού», ως κίνητρο για να ξεσηκωθούν και να πολεμήσουν την τυραννία του Σουλτάνου, ενισχύοντας την αποφασιστικότητά τους να ενώσουν όλους τους λαούς και τα δόγματα υπό την Ανατολική Συνομοσπονδία, την οποία ίδρυσε ο Ρήγας στο Βουκουρέστι το 1780. Όπως και οι Ενωμένοι Ιρλανδοί, ήταν παράνομη. Οι μουσουλμανικές και χριστιανικές δεσποτικές αρχές εκτέλεσαν και διαμέλισαν τα σώματα του Βελεστινλή (O'Donnell, 2023) και του Έμμετ (Emmet, 2009).

Πρέπει να τονιστεί ότι καθώς οι Επτάνησοι ζούσαν υπό την κυριαρχία των Βενετών (1735-1797), των Γάλλων (1797-1800), των Ρωσο-Οθωμανών (1800-1807), των Γάλλων (1807-1814) και των Άγγλων (1815-1864), αφομοίωσαν διαφορετικές πολιτικές αρχές και άσκησαν άπταιστα την ιταλική, τη γαλλική και την αγγλική γλώσσα, κάτι που ερχόταν σε αντίθεση με τους ομολόγους τους στην ηπειρωτική Ελλάδα, οι οποίοι βίωσαν μόνο την οθωμανική κυριαρχία.

Μετά το Βατερλώ, τα Επτάνησα έγιναν αγγλικό προτεκτοράτο. Ο πρώτος Ύψιλος Προστάτης τους άλλαξε το σύνταγμα, που είχε συνταχθεί από τις δυνάμεις που είχαν τον έλεγχο μετά την πτώση του Ναπολέοντα, το οποίο ήταν παράνομο. Επτά ριζοσπαστικοί λόγιοι του νησιού πολέμησαν το Σύνταγμα. Εμπνευσμένοι από τον Τόμας Μουρ, ο οποίος διέδωσε τα Ποιήματα του Οσσιανού στο «Μίμησή» του, προσπάθησαν να απελευθερωθούν από την βάνανση τυραννία των Άγγλων. Ο Ζακυνθινός Έλληνας επαναστάτης λόγιος Δημήτρης Γουζέλης, του οποίου η παρουσία κατασχέθηκε από τους Άγγλους, ήταν ο πρώτος που κατονόμασε τον Οσσιανό σε ένα από τα έργα του το 1817. Όπως πολλοί Ιρλανδοί, είχε πολεμήσει υπό τον Ναπολέοντα. Ο συμμαθητής του, Διονύσιος Σολωμός, ο εθνικός ποιητής της Ελλάδας, γεννημένος υπό γαλλική δημοκρατία το 1798, ο οποίος έγραψε μόνο στα δημοτικά ελληνικά, απήγγειλε έναν επικήδειο λόγο στον Φώσκολο, συμμαθητή

του, και Ιταλό επαναστάτη, στον οποίο αναφέρεται στη φιλία του με τον Τόμας Μουρ. Ο Μουρ, Φιλέλληνας, στο ποίημά του «Η Κατάρρα του Μιλτιάδη» αμφισβητεί το κατά πόσον ορισμένοι κορυφαίοι υποστηρικτές της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 αγωνίζονταν για την ελευθερία ή το κέρδος. Το ποίημά του, «Έφυγαν», βασίστηκε σε ένα ελληνικό ποίημα που έστειλε ένας καθηγητής της Ιονίου Ακαδημίας (O'Donnell, 2020), το οποίο δημοσιεύτηκε στο έργο του Μουρ «Απογεύματα στην Ελλάδα» το 1825. (Υπάρχει ένα αντίγραφο στη Γεννάδειο στην Αθήνα.)

Η «Ωδή στη Σελήνη» του Σολωμού, που κατονομάζει τον Οσσιανό, προς τιμήν πέντε Ζακυνθινών που απαγχονίστηκαν από τους Άγγλους επειδή επιτέθηκαν σε τουρκικό πλοίο στην Ελληνική Επανάσταση του 1821 (O'Donnell, 2023), αποτελεί παράδειγμα του παράνομου Συντάγματος που καθιέρωσε την ουδετερότητα στην Ελληνική Επανάσταση.

Οι Νέοι Ιρλανδοί, στους οποίους περιλαμβάνονταν ο Τζέιμς Στέφενς (James Stephens), τάχθηκαν υπέρ της Επανάστασης του Παρισιού του 1848 (Dowland, 1926), όπως και οι Κεφαλλονίτες και οι Ρουμάνοι Ριζοσπάστες. Παρόμοια με την τύχη των Ιρλανδών επαναστατών, οι Άγγλοι απαγχόνισαν Κεφαλλονίτες υποστηρικτές, συμπεριλαμβανομένου ενός ιερέα, και μαστίγωσαν δημόσια τριακόσια άτομα. Κατάσχεσαν περιουσίες και εξόρισαν τους ριζοσπάστες ακαδημαϊκούς και ηγέτες τους, τον Ιωσήφ Μομφεράτο, τον Ηλία Ζερβό Ιακωβάτο και τον Γεράσιμο Λειβαδά, σε κοντινά νησάκια όπου έζησαν υπό σκληρές συνθήκες για περισσότερα από έξι χρόνια. Οι Ρουμάνοι ριζοσπάστες διέφυγαν από την αιχμαλωσία και κατέφυγαν στο Παρίσι, όπου αφομοίωσαν τις φιλοσοφικές αρχές των Γάλλων ακαδημαϊκών, Πιερ Ζοζέφ Προυντόν (P. J. Proudhon) και Πιερ Λερού (Pierre Leroux) (O'Donnell, 2019), ιδρυτών της Επανάστασης του Παρισιού του 1848.

Στους ακόλουθους του Σολωμού και μεταφραστές του Οσσιανού και συγγραφείς που εμπνεύστηκαν από τον Οσσιανό περιλαμβάνονται οι Ζακυνθινόι Αντώνης Μαρτελέος, Γεώργιος Τερτσέτης, Ανδρέας Μάτεσης, Ανδρέας Κάλβος και Στέφανος Μαρτζώκης, οι Κεφαλλονίτες λόγιοι Ιούλιος Τυπάλδος, Γεράσιμος Μαυρογιάννης, Α. Σ. Λιβανθινόπουλος και η μετενσάρκωση του Ρήγα, Παναγιώτης Πανάς. Αργότερα, οι μεταφράσεις του Οσσιανού ολοκληρώθηκαν από τους Κερκυραίους Ανδρέα Κεφαληνό και Στυλιανό Χρυσομάλλη.

Το 1843, στην Αθήνα, ο Ζακυνθινός λόγιος και δικηγόρος Γεώργιος Τερτσέτης εξέδωσε την εφημερίδα «Ρήγας» στη δημοτική γλώσσα. Αυτό συνέπεσε με μια μετάφραση, που εκδόθηκε στην Αθήνα, του έργου «Τα πάθη του Νεαρού Βέρθερου» (The Sorrows of Young Werther) του Γιόχαν Βόλφγκανγκ φον Γκαίτε, σε μετάφραση του Ι. Γ. Σεμπτέλλου, από τα γαλλικά, χρησιμοποιώντας τη μετάφραση του Πιερ Λερού, στην οποία ο Γκαίτε περιλαμβάνει «Τα Τραγούδια της Σέλμα» (The Songs of Selma). Το έργο αυτό προανήγγειλε την εισροή κελτικών ποιημάτων στα Νοτιοανατολικά Βαλκάνια, καθώς μεταφράστηκε και στα ρουμανικά την ίδια χρονιά (O'Donnell, 2023).

Η εισαγωγή ενός Συντάγματος, το οποίο περιελάμβανε μεγαλύτερη συμμετοχή των Ελλήνων, συμφωνήθηκε μετά το πραξικόπημα του 1843 στην Αθήνα. Το ισχυρό μήνυμα της χρήσης των «Τραγουδιών της Σέλμα», τα οποία θα μεταφράζονταν κατά τη διάρκεια των επόμενων τεσσάρων δεκαετιών, χρησιμοποιήθηκε για να μεταφέρει τις υποκείμενες πολιτικές ελπίδες ότι η ενότητα

είναι καλύτερη από τον πόλεμο. Το «Αστέρι» αντιπροσώπευε την ελπίδα. Μόλις ενώνονταν, οι αυτόχθονες λαοί διαφορετικών θρησκειών θα απολάμβαναν αυτονομία, χωρίς ξένη μοναρχία:

«Πόσες φορές, άθλιο φεγγάρι
μέσα στη νύχτα, σε παρακαλός
να μην δεις τα ανοιχτά στόματα
των ανθρώπων και τις βαθιές πληγές τους στο στήθος τους.» («Το Φιλί» του Γιώργου Τερτσέτη, 1853)
(O'Donnell, 2023)

Ο Τερτσέτης, κάτοικος πλέον Αθήνας, διατηρούσε τακτική αλληλογραφία με τον Σολωμό.

Ένας στενός φίλος του Σολωμού ήταν ο εξόριστος Ιταλός πατριώτης και λόγιος, Φλαμίνιο Λόλι (Flaminio Lolli). Πολλοί Ιταλοί πατριώτες εξορίστηκαν στην Κέρκυρα μετά από μια αποτυχημένη εξέγερση το 1831. Το ότι ο Ναπολέον πολέμησε εναντίον της αυστριακής μοναρχίας και ήταν εναντίον της παπικής κυβέρνησης, ενέπνευσε τους Ιταλούς να γίνουν πατριώτες. Ένας από αυτούς τους πατριώτες ήταν ο Φλαμίνιο Λόλι. Γεννημένος στη Μιράντολα τον Μάιο του 1797, απέκτησε το διδακτορικό του στη Νομική από το Πανεπιστήμιο της Μόντενα το 1819. Αφού ενεπλάκη σε συνωμοσίες των Καρμπονάρων (τόσο ο Μπάιρον όσο και ο Ζακυνθινός λόγιος, Αντρέας Κάλβος, ήταν μέλη των Καρμπονάρων από το 1821-27), ο Λόλι διώχθηκε από την κυβέρνηση των Δουκών, ως ένας από τους κύριους ηγέτες της επανάστασης στη Μιράντολα, αναγκάζοντάς τον να αναζητήσει καταφύγιο ως εξόριστος στην Κέρκυρα το 1831. Τα αδέρφια του είχαν απαχρονιστεί από την αστυνομία των Δουκών. Εκεί, γνώρισε διανοούμενους, συμπεριλαμβανομένου του Σολωμού και του Κάλβου. Νοίκιασε κατάλυμα από τον Σολωμό, το οποίο βρίσκεται τώρα στο Μουσείο Σολωμού. Συνέβαλε με άρθρα στην Εφημερίδα των Ιονίων Νήσων. Συνεργάστηκε επίσης σε ένα ποίημα με τον Σολωμό με τίτλο «Αιμιλία Ροδόσταμο». Στο βιβλίο του Λόλι με τίτλο «Το Αστέρι», που εκδόθηκε το 1844, υπάρχει μια μετάφραση του «Paradise and the Peri», την οποία ο Λόλι μεταφράζει στα ιταλικά από το «Λάλα Ρουκ» του Τόμας Μουρ από τη γαλλική έκδοση. Αυτή η ανατολίτικη ιστορία θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει την Ιρλανδία υπό ξένο έλεγχο και συμβολίζει μια αντίσταση στον δεσποτισμό, γνωστή ως «αμυντικός οριενταλισμός». Ήταν μια ιδανική επιλογή για τους Επτανήσιους όσον αφορά την επιθυμία τους για ελευθερία χωρίς τον κίνδυνο λογοκρισίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επίσημη γλώσσα των Επτανήσων ήταν τα ιταλικά μέχρι που άλλαξε σε νέα ελληνικά το 1849. Αυτό ήταν αντίθετο με το αρχικό σύνταγμα που συντάχθηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις το 1815, το οποίο πρότεινε η ελληνική γλώσσα να είναι η επίσημη γλώσσα των Επτανήσων χωρίς καθυστέρηση. Στην Αθήνα, τα ιταλικά ήταν στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών, όπως συνέστησε ο Ρήγας Βελεστινλής μέχρι το 1885. Το πλήρες έργο του Τόμας Μουρ από τη γαλλική έκδοση της Λουίζ Σουάντον Μπελόκ (Louise Swanton Belloc) δημοσιεύτηκε το 1843. Ο σύζυγός της ήταν ο Γάλλος ζωγράφος Ζαν Ιλαίρ Μπελόκ (Jean Hilaire Belloc), ο οποίος ζωγράφησε τον πίνακα «*La Morte de Gaul, friend of Ossian' and fiancé of Oithona*». Ο πίνακας εκτέθηκε στο Παρίσι το 1810 και το 1850.

Καθώς αυτό το απόσπασμα από το «Λάλα Ρουκ» δημοσιεύτηκε στην Κέρκυρα, είναι προφανές ότι το έργο του Τομας Μουρ ήταν διαθέσιμο στα Επτάνησα μέσω της γαλλικής μετάφρασης της Λουίζ Σουάντον Μπελόκ, η οποία προλογίζεται από μια μακρά επισκόπηση του Ιρλανδού Ντάνιελ Ο Σάλιβαν (Daniel O'Sullivan), Διευθυντή της Αγγλο-Γαλλικής Βιβλιοθήκης και καθηγητή στο Βασιλικό Κολλέγιο του Σεντ Λούις (Saint Louis) στο Παρίσι. Ως μαθητής του κρυφού σχολείου, η επισκόπηση του για τον Μουρ περιλαμβάνει αποσπάσματα από «Τα Ποιήματα του Οσσιανού». (O'Donnell, 2019). Αυτά τα αποσπάσματα βρίσκονται στις σελίδες που παραλείπονται στη νέα εκτύπωση από το «*Kessinger Legacy Reprints*» (Swanton-Belloc, 1841).

Η πρώτη μετάφραση του Οσσιανού στην Ελεύθερη Ελλάδα ήταν η διασκευή του Μπάιρον με τίτλο «Κάλμαρ και Όρλα» (Calmar and Orla), γραμμένη σε πεζό λόγο και δημοσιευμένη στο «Ωρες αδράνειας» (Hours of Idleness). Η μετάφραση του Ιωάννη Γεωργαντόπουλου από τα γαλλικά δημοσιεύτηκε στο αθηναϊκό περιοδικό «Ευτέρπη» το 1850. Αυτό το περιοδικό κυκλοφόρησε σε όλο τον ελληνόφωνο κόσμο. Ο μεταφραστής κατονομάζει με σαφήνεια την πηγή του από τη μετάφρασή του. Ο Μπάιρον ήταν αντιιμπεριαλιστής και υποστήριζε τους βαλκανικούς λαούς στην προσπάθειά τους για ανεξαρτησία και στον αγώνα τους ενάντια στην εισβολή του ιμπεριαλισμού (O'Donnell, 2020). Γράφοντας στο ημερολόγιό του στην Ιταλία το 1820, έγραψε ότι θα έπρεπε να υπάρχει μια παγκόσμια δημοκρατία· πίστευε ότι θα συνέβαινε (Maurois, 1930). Έγραψε σε ένα σημειωματάριο: «Οι νεκροί ξυπνούν - να κοιμηθώ; Ο κόσμος βρίσκεται σε πόλεμο με τους τυράννους - να κάνω κάτι; Η σοδεία είναι ώριμη - να διστάσω να ονειρευτώ; Δεν κοιμάμαι, το αγκάθι τρυπάει τον ύπνο μου. Κάθε μέρα, μια τρομπέτα ηχεί στο αυτί μου και αντηχεί στην καρδιά μου». Ο Μπάιρον γνώρισε τον Τόμας Μουρ το 1811 και έγιναν στενοί φίλοι. Αναμφίβολα επηρεασμένος από το έργο «Μίμηση» του Μουρ από το «Φίνγκαλ», το «Κάλμαρ και Όρλα» του Μπάιρον βασίζεται επίσης στο έπος «Φίνγκαλ». Η ιστορία περιγράφει τον Κάλμαρ, ο οποίος ενώνεται με τον πρώην εχθρό του, τον Κουτσούλιν (Cuchullin), στον αγώνα του ενάντια στην τυραννία. Αυτό είναι ένα παράδειγμα ένωσης εχθρών για να αμυνθούν πιο δυναμικά ενάντια στην πολιτική του «διαίρει και βασίλευε» του βρετανικού ιμπεριαλισμού. Οι Κεφαλλονίτες ακαδημαϊκοί εμπνεύστηκαν από το γεγονός ότι ο Μπάιρον είχε ζήσει στο νησί τρεις μήνες πριν από τον θάνατό του. Σίγουρα επηρεάστηκαν από την προσαρμογή του Οσσιανού από τον Μπάιρον και τη μετάφρασή του του «Ύμνου της Μάχης» του Ρήγα Βελεστινλή. Πιθανότατα γνώριζαν ότι ο Βίκτωρ Ουγκώ σε ένα από τα πρώτα ποιήματά του αναφέρθηκε στον Μπάιρον ως τον «νέο Ρήγα». (O'Donnell, 2020) Αυτή η μετάφραση συνέπεσε με έναν αποκλεισμό που επιβλήθηκε από τους Άγγλους, τον πρώτο από πολλούς. Ο Οσσιανός του Μπάιρον συμβολίζει την αδικία του αποκλεισμού και αποτελεί έκκληση προς τους ιθαγενείς να ενωθούν.

Τρία χρόνια αργότερα, το πορτρέτο του Μουρ, ζωγραφισμένο από τον Τόμας Λόρενς (Thomas Lawrence), δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Ευτέρπη το 1853 στην Αθήνα, με ένα άρθρο που ανέφερε ότι ο Μουρ ήταν ένθερμος υποστηρικτής της επανάστασης των Ενωμένων Ιρλανδών του 1798. Το πολιτιστικό εργαλείο της άρπας - που παρουσιάζεται στα «Ποιήματα του Οσσιανού» και επίσης προτιμάται από τον Τόμας Μουρ - καταδεικνύει πόσο πρόθυμος ήταν να ενώσει όλους τους Ιρλανδούς ανεξαρτήτως δόγματος. Αντικαθιστά την άρπα με τη λύρα στο

«Μελωδίες» του, δίνοντας στα έργα του μια κλασική γοητεία - τη λύρα του Απόλλωνα ή του Ορφέα - συνδέοντας έτσι τα έργα του με τον Οσσιανό και τον Ορφέα ως μέρος του αρχαίου πολιτισμού πριν από τον Χριστιανισμό. Ο φίλος του Τόμας Μουρ, Τόμας Γουάιζ, έγινε Βρετανός πρέσβης στην Ελλάδα το 1849. Ολοκλήρωσε τη θητεία του το 1862, το έτος του θανάτου του. Σε ένα διπλωματικό πάρτι που πραγματοποιήθηκε το 1859 στη Βρετανική Πρεσβεία, στο οποίο προσκλήθηκαν πολλοί Έλληνες, η ανιψιά του, Γουίνιφριντ Μ. Γουάιζ (Winifrede M. Wyse), διασκέδασε τους καλεσμένους παίζοντας άρπα και τραγουδώντας τις μελωδίες του Τόμας Μουρ (O'Donnell, 2020). Ήταν αυτή την εποχή που πολλοί αντιμοναρχικοί εξορίστηκαν στις Κυκλάδες.

Στο Βρετανικό Προτεκτοράτο των Επτανήσων, οι ιταλόφωνοι Έλληνες, οι οποίοι, όπως και η Ιρλανδική Κυριαρχία, υποστήριζαν τους Άγγλους, ενθαρρύνονταν να διδάσκουν στα παιδιά τους αγγλικά αντί για ελληνικά. Οι κάτοικοι έπρεπε να στέκονται προσοχή ενώ παιζόταν το «Θεέ μου σώσε τη Βασίλισσα» μετά τις θεατρικές παραστάσεις. Επίσης, έγινε προσπάθεια να συμπεριληφθεί το όνομα της Βικτώριας στη λειτουργία της Ορθόδοξης Εκκλησίας (O'Donnell, 2023). Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, το βιβλίο ποίησης του δικαστή και ακαδημαϊκού Ιούλιου Τυπάλδου (Julius Tyraldos) περιελάμβανε μια ελεγεία αφιερωμένη στον Ρήγα Βελεστινλή, η οποία ήταν γραμμένη σε οσσιακό ύφος, και αφιερωμένη στον Ζακυνθινό εθνικό ποιητή Διονύσιο Σολωμό το 1856. Οι δύο μεταφράσεις του Οσσιανού από τους «Πέντε Βάρδους» (The Five Bards) από το «Κρόμερ» (Cromer) εμπλούτισαν την ελληνική γλώσσα (O'Donnell, 2014b) και η λέξη «αδελφός» αντί για «φίλος» εδραίωσε την ενότητα. Ο Τυπάλδος αγωνίστηκε για να καταργήσει το παράνομο Σύνταγμα, αλλά αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τα Επτάνησα λόγω ψευδών φημών, που διέδωσαν σκόπιμα οι Άγγλοι το 1861. Δηλώνοντας ότι ο Τυπάλδος ήταν υπέρ της επ' αόριστον παραχώρησης της Κέρκυρας και των Παξών στη Βρετανία, οι Άγγλοι επέμειναν σε αυτούς τους ισχυρισμούς παρά την κατηγορηματική άρνηση του Τυπάλδου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να εξαναγκαστεί σε εξορία από τις μηχανορραφίες του αγγλικού προτεκτοράτου το 1861.

Όπως και ο Μουρ, ο Γεράσιμος Μαυρογιάννης, ο Κεφαλλονίτης λόγιος, ήταν επίσης στιχουργός. Έγραψε τους στίχους του «Ριζοσπαστικού Ύμνου», βασισμένους στο «Ύμνος της Μάχης» του Βελεστινλή, ο οποίος τραγουδιέται ακόμα στην Κεφαλονιά για να γιορτάσουν την ημέρα που τα Επτάνησα ενώθηκαν με την ηπειρωτική Ελλάδα τον Μάιο του 1864. Τραγουδήθηκε επίσης κατά τη διάρκεια της Κρητικής εξέγερσης (1866-69), η οποία έγινε για την ένωση με τη μητέρα πατρίδα και έγινε γνωστό ως «Ύμνος στον Μακεδονικό Πόλεμο». Ορισμένες λέξεις άλλαξαν. Για παράδειγμα, το «ριζοσπαστικό» έγινε «επαναστάτης» (O'Donnell, 2020):

Ο Ριζοσπαστικός Ενθουσιώδης

Ακόμα κι αν το σπαθί μου δεν κόβει
Ακόμα κι αν η αιχμή του δεν τρυπάει,
Το πνεύμα δεν ξεχνά
Πώς δημιουργήθηκε Ελληνικό!

Μισώ τα δώρα των εχθρών!
Δεν τα θέλω! Ας τα κρατήσουν.
Τα απεχθάνομαι και με μισούν
Προτιμώ τη φυλακή! ...

Ελπίζω στο λαμπρό μέλλον
Βλέποντας την Ελευθερία μου
Θα ξεχάσω την υποδούλωση μου!
Θα έρθει η πάντα λαμπερή Αυγή!

Ναι, θα έρθει η Ημέρα
Όταν θα σκίσουν τη Συνθήκη
Και όποιος ήρθε αλυσοδεμένος θα
Σηκωθεί ξανά στην Ελευθερία. (Μαυρογιάννης)

Γραμμένο το 1848, αυτό το τραγούδι αναφέρθηκε σε μια επιστολή προς τον εκδότη της κερκυραϊκής εφημερίδας «Πατρίς» ένα χρόνο αργότερα, στην οποία ο ριζοσπάστης Μαυρογιάννης απευθύνει έκκληση στους Κερκυραίους να καταπολεμήσουν τη βρετανική τυραννία κόβοντας τις σάπιες ρίζες και αντικαθιστώντας τις με ελληνικές (Ο'Donnell, 2019).

Το 1855, ο Παναγιώτης Πανάς αφιέρωσε το πρώτο του βιβλίο ποίησης με επιρροές από τον Οσσιανό (δεν διατίθεται στις βιβλιοθήκες) στον Γεράσιμο Μαυρογιάννη για την αυτοεξορία και τον πατριωτισμό του, το οποίο περιλαμβάνει το ποίημα «Ευρωπαίοι στην Ελλάδα»:

«Από τα βράχια, όπου βρέχει τα κύματα του ωκεανού,
Ένα έθνος ήρθε στη γη μας, από τα παγωμένα βουνά
Μετέτρεψαν τις όμορφες κοιλάδες σε μαύρες χαράδρες,
Η γη στενάζει κάτω από το τυραννικό τους βήμα.» (Δε Βιάζης, Ποιητικός Ανθών 1886)

Ο στίχος «Η γη στενάζει κάτω από το τυραννικό τους βήμα» συμβολίζει την αγγλική τυραννία, παρόμοια με τον Τόμας Μουρ, ο οποίος χρησιμοποιεί τον «Οσσιανό» στο «Μίμηση» του Μακφέρσον ως πολιτικό όπλο ενάντια στον αγγλικό δεσποτισμό (Ο'Donnell, 2023). Είναι ενδιαφέρον ότι η βιογράφος του Πανά, Ερασμία Λουίζα Σταυροπούλου, παραλείπει τον τελευταίο στίχο, αποτρέποντας έτσι οποιαδήποτε σύνδεση με το «Μίμηση του Οσσιανού» του Μουρ. Το «Μίμηση» του Μουρ επανεκδόθηκε στο «The Celt» το 1857, που εκδόθηκε στη Νέα Υόρκη και το Δουβλίνο όταν ιδρύθηκε η Ιρλανδική Ρεπουμπλικανική Αδελφότητα. Τα μέλη της ήταν γνωστά ως «οι Φενιανοί», συνδέοντάς τους με τον Οσσιανό και τον Φίνγκαλ στο «Μίμηση» του Μουρ. Την ίδια χρονιά, ο Πανάς φυλακίστηκε, βασανίστηκε, ακρωτηριάστηκε στο χέρι και

εξορίστηκε από τους Άγγλους. Κατέφυγε στο Βουκουρέστι. Πριν φύγει από την Κεφαλονιά, όπως ο Ρήγας στη Διακήρυξή του, ανακοίνωσε στον λαό των Επτανήσων ότι στο όνομα του ριζοσπαστισμού, θα επιδιώξουν δικαιοσύνη και χειραφέτηση και θα απαιτήσουν τα νόμιμα δικαιώματα και την ελευθερία τους. Οι Άγγλοι ήταν αντίθετοι με την ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα εκείνη την εποχή. Αφού μετακόμισε στην Αθήνα το 1861, ο Πανάς έγινε εκδότης μιας κορυφαίας αντιμοναρχικής εφημερίδας. Συνελήφθη, βασανίστηκε και απελάθηκε για άλλη μια φορά (O'Donnell, 2023).

Παρόμοια με τους Ιρλανδούς ριζοσπάστες, ο Νικόλας Λεωτσάκος, ένας επαναστάτης, προσπάθησε να αντικαταστήσει την ξένη μοναρχία με μια δημοκρατία. Αφού διέσωσε τους αντιμοναρχικούς, έχοντας πλεύσει σε διάφορα νησιά των Κυκλάδων, στο νησί της Κύθνου, αυτός και δύο άλλοι συνάντησαν αντίσταση από Έλληνες βασιλικούς καθολικούς στρατιώτες. Τον Μάρτιο του 1862, οι τρεις Ρεπουμπλικάνοι σφαγιάστηκαν εν ψυχρώ, τα πτώματά τους γδύθηκαν, ρίχτηκαν σε μια βάρκα και έμειναν άταφοι (O'Donnell, 2014a). Έξι μήνες αργότερα, ο Πανάς δημοσίευσε την πρώτη του μετάφραση του «Dar-thula-Lathmon» του Οσσιανού στο Βρετανικό Προτεκτοράτο, αφιερωμένη στους τρεις δολοφονημένους πατριώτες. Συγκρίνονται με τους τρεις ήρωες που περιλαμβάνονται στο «Dar-thula» σε ένα αφιερωματικό ποίημα στον πρόλογο. Αυτοί οι τρεις Οσσιανοί ήρωες περιλαμβάνονται επίσης στις «Ιρλανδικές Μελωδίες» του Τόμας Μουρ στο ποίημά του «Avenge and Bright», το οποίο γίνεται «La Vengeance des fils d'Usna» στη γαλλική μετάφραση της Λουίζ Σουάντον-Μπελοκ. Σε ένα σημείωμα, ο Μουρ εξηγεί πώς ο Μακφέρσον άλλαξε την πτώση της Ντίρντρε στο έργο του «Νταρ-θούλα».

Ο Πανάς περιλαμβάνει άφθονες σημειώσεις στη μετάφρασή του, στις οποίες παρατηρεί πώς χρησιμοποιείται η κελτική μεταφορά, άγνωστη στην Ελλάδα, όπου «Μια σπηλιά ουρλιάζει, η γη αναστενάζει και ένα δέντρο κλαίει» (O'Donnell, 2020). Αναφέρει επίσης πώς ο Οσσιανός μιλάει στο φεγγάρι σαν να ήταν άνθρωπος. Πολλοί ποιητές εμπνεύστηκαν και συμπεριέλαβαν παρακλήσεις προς το φεγγάρι, οι οποίες συμβολικά κρύβουν ένα πολιτικό μήνυμα, καθώς συμπίπτουν με γεγονότα που βλάπτουν οποιαδήποτε ενότητα για την καταπολέμηση του «διαίρει και βασίλευε» των καταπιεστών. Ένα παράδειγμα αυτού είναι το ακόλουθο ποίημα, «Απατρις», γραμμένο το 1849 από τον Γεράσιμο Μαυρογιάννη, το οποίο απεικονίζει την αποστροφή του για τη δεσποτική διακυβέρνηση των Βρετανών:

«Το χλωμό αστέρι ρίχνει την τελευταία του ματιά στο βουνό και σταματάει! Θα ακούσεις τον θρήνο της κρυφά, στο πυκνό δάσος με άναρθρο θρήνο;... Εγώ ο ίδιος θέλω μια χώρα...»

Όπως και άλλοι ριζοσπαστικοί ακαδημαϊκοί, έγραψε μια επίκληση στο φεγγάρι στην οποία εκμυστηρεύεται τη δεινή του κατάσταση υπό την τυραννία - που χρησιμοποιείται στην «Ωδή στη Σελήνη» του Σολωμού. Βρίσκουμε μια ομοιότητα στους στίχους στην «Ιρλανδική Μελωδία» του Μουρ, «Εριν! Ω Έριν»: «Και αν και το σύννεφο της δουλείας πάνω από το πρωί σου κρεμόταν / Η πανσέληνος της ελευθερίας θα λάμπει ακόμα γύρω σου». (O'Donnell, 2020).

Στις σημειώσεις του, ο Πανάς αναφέρεται στον εχθρό Κείρμπαρ (Cairbar) και το «κόμμα» του - το πολιτικό κόμμα - και θέτει το ερώτημα «Πόσοι Κείρμπαρ είναι

ζωντανοί σήμερα;». Αυτό είναι ένα παράδειγμα του πως οι Έλληνες ρεπουμπλικάνοι ριζοσπάστες χρησιμοποίησαν αυτό το κελτικό έργο για να επιτεθούν και να αποκαλύψουν τις διπλωματικές μηχανορραφίες της δυτικής μοναρχίας.

Η Κυκλαδική Επανάσταση, η οποία καταγράφηκε επίσημα ως αναίμακτο πραξικόπημα, είχε ως αποτέλεσμα την εκθρόνιση του βασιλιά Όθωνα. Αντί να ιδρύσουν δημοκρατία, οι Άγγλοι έπεισαν την ελληνική κυβέρνηση ότι θα δωρίσουν τα Επτάνησα για να ενωθούν με τη μητέρα πατρίδα υπό την προϋπόθεση ότι θα εγκαθιδρυθεί μια άλλη μοναρχία στην Αθήνα. Δεν υπήρχε κανείς να αμφισβητήσει αν ακολουθούσαν τον νόμο που όρισαν οι Μεγάλες Δυνάμεις το 1815, καθώς ο κύριος αντίπαλος, ο Τυπάλδος, είχε αναγκαστεί με πονηριά να φύγει. Ο Σκωτσέζος φιλέλληνας Τζορτζ Φίνλεϊ, βετεράνος της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και κάτοικος της Αθήνας, μάλιστα, αποκαλεί την Αθήνα προτεκτοράτο (O'Donnell, 2023).

Τον Ιούνιο του 1863, ξέσπασε εμφύλιος πόλεμος, επίσημα γνωστός ως τα γεγονότα του Ιουνίου, ως αποτέλεσμα της παραίτησης του Όθωνα για να αντικατασταθεί από έναν άλλο ξένο μονάρχη - έναν Δανό. Πολλοί άνθρωποι επιθυμούσαν μια δημοκρατία. Τον Ιούλιο, ο Μαυρογιάννης δημοσίευσε μια διατριβή για τον Οσσιανό και αρκετές μεταφράσεις από τα «Ποιήματα του Οσσιανού» (από τα ιταλικά του *Cesarotti*), που δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό *Χρυσαλλίς* της Αθήνας («Ο Οσσιανός και τα Ποιήματα που του Αποδίδονται»). Αντλεί πληροφορίες από διάφορες πηγές, συμπεριλαμβανομένου του δοκιμίου του Ο Σάλιβαν που προηγείται της γαλλικής έκδοσης της Σουάντον-Μπέλοκ του έργου «Ιρλανδικές Μελωδίες» του Μουρ. Γράφει ότι ο Οσσιανός ήταν ένας από τους Βάρδους της Βορειοδυτικής Ευρώπης. Μέχρι τη βασιλεία του Εδουάρδου Α' (1284), οι Βάρδοι στην Ουαλία, την Ιρλανδία και τη Σκωτία απολάμβαναν προνόμια που θεσπίζονταν από το νόμο. Οι βασιλιάδες ένιωθαν απειλημένοι από την αυξανόμενη δύναμή τους, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την καταδίκη τους σε θανατική ποινή. Ωστόσο, όταν ο Ερρίκος Β' κατέλαβε την Ιρλανδία, το τάγμα των Βάρδων άρχισε να παρακμάζει. Τόσο υπό τον Ερρίκο Ε' όσο και υπό τον Ζ', οι Βάρδοι υπέστησαν σκληρότερη μεταχείριση και μέχρι την εποχή που βασίλευσε η Ελισάβετ Α', πολλοί απαγχονίστηκαν επειδή θεωρούνταν ότι τα τραγούδια τους υποκινούσαν τον λαό σε επανάσταση. Ο Μαυρογιάννης πρόσθεσε ότι μετά τη Μάχη του Μπόιν, οι Βάρδοι εξαφανίστηκαν εντελώς. Ο τελευταίος Βάρδος της Ιρλανδίας ήταν ο Τέρλοου Ο Κάρολαν (*Turlough O'Carolan*) (1667-1737), του οποίου τα τραγούδια μεταφράστηκαν στα αγγλικά από τον Φούλορι (*Fulory*) (O'Donnell, 2014b).

Η μακροσκελής μετάφραση του «Φίνγκαλ» - κι αυτός αντιμετώπιζε έναν νέο βασιλιά - έναν Γκλύξμπουργκ της δανικής μοναρχίας - από τον Μαυρογιάννη τελειώνει με μια έκκληση όταν ο Κόναλ πείθει τον διψασμένο για μάχη Κουτσούλιν, έτοιμο να πολεμήσει τον Σουάραν (*Swaran*), τον Δανό εχθρό, να παραμείνει σε ειρήνη μέχρι την άφιξη του Φίνγκαλ - δηλαδή, να διατηρήσει την ενότητα στην Αθήνα κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου (O'Donnell, 2023).

Ο Έλληνας δικηγόρος, συγγραφέας και ποιητής Παναγιώτης Ματαράγκας περιλαμβάνει τον Μαυρογιάννη στο ποίημά του «Νοσταλγία». Σε υποσημείωση, αναφέρει ότι ο Μαυρογιάννης ήταν διευθυντής της Σχολής Καλών Τεχνών, διετέλεσε αντιπρόεδρος της Βουλής και ήταν διακεκριμένος ποιητής· κέρδισε το

βραβείο Ράλλη για το ποίημά του «Φροσύνη» το 1853. Έγραψε διάφορες ωδές, συμπεριλαμβανομένης της «Απατρίς». Στο βιβλίο ποίησης του Ματαράγκα με τίτλο «Φαντασία και Καρδιά», περιλαμβάνεται το «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Αθήνα (στην μεσομοναρχική περίοδο του 1863)», το οποίο απεικονίζει τον αδελφοκτόνο, αιματηρό πόλεμο. Επίσης, εξυμνεί τους ριζοσπάστες ηγέτες στο ποίημά του «Η Ένωση των Επτανήσων» (Matarangkas, 1879). Μπορεί να βγει λοιπόν το συμπέρασμα ότι όντως υπήρξε εμφύλιος πόλεμος και ότι η έκκληση για ειρήνη μέσω του «Φίνγκαλ» του Μαυρογιάννη έδειξε πώς αυτή η οσσιανική ποίηση χρησιμοποιήθηκε για να διατηρηθεί η ενότητα και να καταπολεμηθεί ο σφετεριστής. Ήταν επίσης ένα ενιαίο κάλεσμα μόλις επικυρώθηκε το τρίτο σύνταγμα, λαμβάνοντας υπόψη τη σύγκρουση μεταξύ συντηρητικών και ριζοσπαστών στα Επτάνησα. Ήταν η ώρα για την «Εναρξη της Κυριαρχίας της Εργατικής Τάξης».

Ο Παναγιώτης Ματαράγκας, του οποίου οι γονείς ήταν από τη Ζάκυνθο, μετέφρασε το «Come o'er the Sea» από το έργο «Ιρλανδικές Μελωδίες» του Τόμας Μουρ, έξι μήνες μετά την ενθρόνιση του δεύτερου ξένου μονάρχη. Σε αυτό το ποίημα, υπάρχουν αρκετές λέξεις που χρησιμοποιούνται πριν από την πιθανολογούμενη προέλευσή τους (Tegoroulos & Phytrakis, 1992). Για παράδειγμα, η λέξη «κρατήρ» (αρχαία ελληνική λέξη που σημαίνει «αρχαίο σκάφος») αποδόθηκε στον Κωνσταντίνο Καβάφη (1862-1933). Αρκετές άλλες λέξεις αποδίδονται στον ποιητή Κώστα Καρυωτάκη (1896-1928), συμπεριλαμβανομένων των φθόνον (αρχαία ελληνική λέξη με ερμηνεία ζήλια) και «δουλειά» (δημοτική λέξη που σημαίνει «εργασία, επάγγελμα») (O'Donnell, 2020). Η επιλογή του ποιήματος είναι κατάλληλη για τα Επτάνησα, των οποίων πολλοί κάτοικοι εργάζονταν στη θάλασσα. Στην πραγματικότητα, το εμπορικό τους ναυτικό αποτελούσε μεγάλη εμπορική απειλή για τους Άγγλους. Για τους Επτανήσιους, ειδικά τους ριζοσπάστες, που ζούσαν στην Ελλάδα, την οποία θεωρούσαν αγγλικό προτεκτοράτο, δεν αντιπροσώπευε την ελευθερία που αναζητούσαν υπό μια δημοκρατία. Οι στίχοι του Μουρ «δεν ήταν η θάλασσα/ Φτιαγμένη για τους Ελεύθερους, / Γη μόνο για δικαστήρια και δεσμά;» είναι μια αναφορά στη μοναρχία και τα δεσμά που επιβάλλει. Συνεχίζει, «Εδώ είμαστε σκλάβοι, / Αλλά, πάνω στα κύματα, / Η Αγάπη και η Ελευθερία είναι όλες δικές μας». Μεταξύ των δημοσιευμένων έργων του Ματαράγκα περιλαμβάνεται μια ανθολογία με τίτλο «Μια Ανθοδέσμη» στην οποία περιλαμβάνει ποιήματα γραμμένα από προσωπικότητες του πολιτικο-πολιτιστικού δικτύου: Μαυρογιάννης («Απατρίς»), Βελεστινλής («Ύμνος της Μάχης»), Κάλβο («Ωδή στον Ιερό Λόχο») και Σολωμός («Ο Εθνικός Ύμνος») (O'Donnell, 2020).

Η κελτική λογοτεχνία έφτασε στην Αφρική όταν, το 1865, ο Πανάς δημοσίευσε μια ποιητική συλλογή στην Αλεξάνδρεια με τον εκδοτικό οίκο «Τύπος του Νείλου» (Nile Press), την οποία εξέδωσε ο συμμαθητής του Φερδινάνδος Όντι (Ferdinand Oddi), με τίτλο «Μέμνων», η οποία κυκλοφόρησε σε πόλεις κατά μήκος του Νείλου το 1865. Θα θυμόμαστε ότι ο Ρήγας Βελεστινλής ήθελε να συμπεριλάβει την Αίγυπτο στην Ανατολική Συνομοσπονδία του (O'Donnell, 2017). Σε αυτή την επιλογή, ένα απόσπασμα από το «*Temora IV*» με τίτλο «Τα Όνειρα του Καθμόρ και της Σουλ-μάλα» (The Dreams of Cathmor and Sul-malla). Ο συμβολισμός αυτού του ποιήματος αντιπροσωπεύει δύο αδέρφια, τον Καθμόρ (Χαλίμ), έναν δίκαιο ηγέτη και τον Καϊρμπάρ (Ισμαήλ), έναν τύραννο. Στην

Αίγυπτο, επικράτησε αναταραχή καθώς οι ηγέτες της, ο Ισμαήλ και ο Χαλίμ Πασά - ο διεκδικητής, εγγονός και γιος του Μωάμεθ Άλι, ανταγωνίζονταν για την ηγεσία. Φίλοι του Πανά, συμπεριλαμβανομένου του Όντι, βοήθησαν τον Χαλίμ Πασά να φτάσει στην Κωνσταντινούπολη για να ξεφύγει από την οργή του Ισμαήλ (Ο'Donnell, 2017). Ο Πανάς πήγε στη Ρουμανία.

Τα δύο πρώτα πρίγκιπάτα - η Μολδαβία και η Βλαχία - που ενώθηκαν στα Βαλκάνια το 1859, υπό έναν τοπικό πρίγκιπα, ήταν γνωστά ως Ρουμανία, ο λαός της οποίας ήθελε να διεκδικήσει το αρχαίο τοπωνύμιο Δακία, το οποίο περιλάμβανε την Τρανσυλβανία. Το 1866, ωστόσο, ο πρίγκιπας Κούζα αντικαταστάθηκε από τον Κάρολο του Χοεντσόλερν Ζιγκμαρίνγκεν. Το 1868, ο Μπίσμαρκ τον διέταξε να απομακρύνει την κυβέρνηση, η οποία περιλάμβανε τον Κωνσταντίνο Ροζέτι, τον Ηλιάδη Ραντουλέσκου και άλλους ριζοσπάστες που είχαν εξεγερθεί στην Εξέγερση του Παρισιού το 1848 μαζί με Κεφαλλονίτες ριζοσπάστες. Το μανιφέστο της Δακίας, συμπεριλαμβανομένης της Τρανσυλβανίας, συντρίφθηκε όταν η Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία επέβαλε την ουγγρική γλώσσα στους ρουμανόφωνους της Τρανσυλβανίας το 1867. Ο Ελληνορουμάνος Ηλιάδης Ραντουλέσκου μετέφρασε την «Εισαγωγή στα Ποιήματα του Οσσιανού», που δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στην εφημερίδα *Trumpetta Carpitilor* στο Βουκουρέστι το 1867, και επιμελήθηκε ο Τσέζαρ Μπόλλιακ, μεταφραστής του «Oina-mogul» στα κυριλλικά το 1847. Ο Μπόλλιακ προώθησε το όνομα Δακία ώστε να συμπεριλάβει τη Βλαχία, τη Μολδαβία και την Τρανσυλβανία για να ενωθούν σε μία χώρα. Αυτό το ποίημα επιλέχθηκε καθώς αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα του πώς ο Οσσιανός ενώνει τους εχθρούς μέσω θυσίας και μεγαλοφυΐας. Το «Oina» δημοσιεύτηκε λίγο πριν υπογραφεί εμπορική συμφωνία μεταξύ Μολδαβίας και Βλαχίας το 1847. Γράφοντας σε λατινική γραφή, το «*Fingal Book III*» του Ραντουλέσκου περιέχει ένα μήνυμα ελπίδας. Η μετάφρασή του συνέπεσε με την υποστήριξη εθελοντών από τη Ρουμανία προς τους Επαναστάτες Κρητικούς του 1866-69, στην προσπάθειά τους για ενότητα με την Ελλάδα. Αυτή η μετάφραση όχι μόνο συμβόλιζε την αδελφοσύνη υπό την απειλή της τυραννίας, ενθαρρύνοντας τους εθελοντές να υποστηρίξουν τους Κρητικούς, αλλά έδωσε επίσης ελπίδα στους Ρουμάνους και τους Τρανσυλβανούς. Η ύπαρξη ενός αντιγράφου της ρουμανικής μετάφρασης του «*Fingal*» του Ραντουλέσκου στο Μουσείο Μπενάκη στην Αθήνα υποδηλώνει ότι η επιρροή του εκτεινόταν πολύ πέρα από την επικράτειά του, στην καρδιά του ελληνόφωνου κόσμου (Ο'Donnell, 2023). Το 1868, ο Ρουμάνος λόγιος Κόνσταντιν Νεγκρούτσι (Constantin Negruzzi) μετέφρασε τις «Ιρλανδικές Μελωδίες» του Τόμας Μουρ από τη γαλλική μετάφραση της Σουάντον-Μπελοκ (Ο'Donnell, 2020).

Το 1868, ο Πανάς, ακολουθώντας το όνειρο του Βελεστινλή για την Ανατολική Συνομοσπονδία, επιδίωξε να ενώσει τους βαλκανικούς λαούς υπό την Δημοκρατική Ανατολική Ομοσπονδία, η οποία ιδρύθηκε κρυφά στην Αθήνα και τη Ρουμανία. Αγωνίστηκε για την ένωση της Δακίας, της Κρήτης και της Θεσσαλίας ώστε να αποτελέσουν μέρος αυτής της Ομοσπονδίας. Διαδόθηκαν ρουμανικές μεταφράσεις των αξιών στα έργα «Ιρλανδικές Μελωδίες» και «Ποιήματα του Οσσιανού» του μαθητή του κρυφού σχολείου, Τόμας Μουρ, των οποίων οι ιστορίες είχαν διαφυλαχθεί από τους δασκάλους του κρυφού σχολείου και είχαν ερμηνευτεί εκ νέου από τον Μακφέρσον. Η Δημοκρατική Ανατολική Ομοσπονδία ιδρύθηκε δέκα χρόνια μετά την Ιρλανδική Ρεπουμπλικανική Αδελφότητα, η οποία

αντικατέστησε τους Ενωμένους Ιρλανδούς, μερικά από τα μέλη της οποίας περιλάμβαναν δασκάλους των κρυφών σχολείων του 1798. Σχηματίστηκε με ένα παράρτημα στο Παρίσι, με επικεφαλής τον Τζέιμς Στίβενς (James Stephens), όταν το «Μίμηση του Οσσιανού» του Τόμας Μουρ επανεκδόθηκε στο Δουβλίνο και τη Νέα Υόρκη. Ο Πανάς ήταν ο κύριος μεταφραστής των «Ποιημάτων του Οσσιανού» και επηρεάστηκε από το «Μίμηση του Οσσιανού» του Τόμας Μουρ (O'Donnell, 2020).

Όταν ο Κωνσταντίνος, γιος του βασιλιά Γεωργίου, βαφτίστηκε, ανακοινώθηκε με προφητική έξαρση ότι ο μελλοντικός βασιλιάς ολόκληρου του ελληνικού έθνους ήταν προορισμένος να πραγματοποιήσει τη «Μεγάλη Ιδέα», η οποία περιελάμβανε την κατάληψη εδαφών που κάποτε ανήκαν στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία: «Το ένδοξο λάβαρο του Μεγάλου Κωνσταντίνου στον τρούλο της Αγίας Σοφίας σε οκτώ χρόνια» (Η Ελπίς, 27/8/18568).

Αυτό ερχόταν σε κατάφωρη αντίθεση με τα ιδανικά της Δημοκρατικής Ανατολικής Ομοσπονδίας, η οποία επιδίωκε την ενότητα και την ειρήνη, όχι τον πόλεμο. Ο Πανάς διακήρυξε προφητικά ότι η εφαρμογή της Δημοκρατικής Ανατολικής Ομοσπονδίας θα έσωζε την Ευρώπη από τον πόλεμο. Ο Ραντουλέσκου έβλεπε την Αγία Σοφία ως τόπο κοινής λατρείας για Εβραίους, Χριστιανούς και Μουσουλμάνους, για να φέρει ειρήνη και αρμονία μεταξύ της ανθρώπινης φυλής. Ομοίως, ο επικεφαλής της Δημοκρατικής Ανατολικής Ομοσπονδίας στο Βουκουρέστι, Θωμάς Πασχίδης, κήρυξε ότι η αμοιβαία αποστροφή μεταξύ Ελλήνων, Μουσουλμάνων και Εβραίων πρέπει να σταματήσει και να αντικατασταθεί από ομόνοια και μια αδελφική χείρα βοήθειας και ότι όλα τα παράπονα του παρελθόντος πρέπει να θαφτούν.

Η δημοσίευση του «Φίνγκαλ» από τον Κεφαλλονίτη λόγιο Γεράσιμο Βολταίρο το 1869 προηγήθηκε μιας διατριβής για τον πολιτισμό του κελτικού λαού. Δημοσιεύτηκε στο αποκορύφωμα των διπλωματικών διαπραγματεύσεων, όταν οι Άγγλοι ήταν η μόνη δύναμη που αρνήθηκε να παραχωρήσει την Κρήτη στη σύγχρονη Ελλάδα. Αντ' αυτού, επέβαλαν αποκλεισμό. Συνέπεσε επίσης με τη Διεθνή Διάσκεψη Ειρήνης που πραγματοποιήθηκε στη Λωζάνη, με επικεφαλής τον Βίκτωρ Ουγκώ. Συμφώνησε επίσης με τις ειρηνιστικές προθέσεις της Δημοκρατικής Ανατολικής Ομοσπονδίας. Παρεμπιπτόντως, ο Καρλ Μαρξ τάχθηκε κατά του Διεθνούς Οργανισμού Ειρήνης και των στόχων του.

Ο Κεφαλλονίτης λόγιος Α. Σ. Λιβαθινόπουλος, ο οποίος διέμενε στην Αλεξάνδρεια, δημοσίευσε «Τα Τραγούδια της Σέλμα» σε ένα ελληνικό γυναικείο περιοδικό στην Αθήνα τον Ιούνιο του 1871. Ο Γκριγκόρε Χαράλαμπ Γκράντεα (Grigore Haralamb Granda), Ρουμάνος δάσκαλος και ποιητής, ο οποίος συνεργάστηκε με τον Θωμά Πασχίδη, δημοσίευσε «Τα Τραγούδια της Σέλμα» στη δική του λογοτεχνική επιθεώρηση «*Oriental*». Την προηγούμενη χρονιά, μετέφρασε επίσης τον «Υμνο της Μάχης» του Ρήγα στα ρουμανικά. «Τα Τραγούδια της Σέλμα» μεταφράστηκαν από τον Κερκυραίο λόγιο Ανδρέα Κεφαλληνό το 1882, όταν η Αγγλία εισέβαλε στην Αίγυπτο (O'Donnell, 2023).

Η δύναμη του τραγουδιού που ξεκίνησε μέσω των έργων του Τόμας Μουρ στα Επτάνησα (O'Donnell, 2020), αναμφίβολα ενέπνευσε τον Κεφαλληνό, ο οποίος συνεργάστηκε με τον Σ. Χρυσομάλλη, έναν άλλο Κερκυραίο λόγιο και υποστηρικτή του Ρήγα. Ο Χρυσομάλλης έγραψε το λιμπρέτο που έλειπε για την όπερα «Οίθωνα», η οποία μελοποιήθηκε από τον Κερκυραίο Δ. Ροθοθέατο και

παρουσιάστηκε ως μουσική τραγωδία στην Κέρκυρα το 1876 και στη συνέχεια ξανά το 1880. Δεν είναι βέβαιο αν μεταφράστηκε ξανά στα ιταλικά από τα ελληνικά. Αυτή η κελτική όπερα ήταν μια διαμαρτυρία κατά της διείσδυσης της καθολικής προπαγάνδας στην Κέρκυρα, η οποία έφερε διχασμό στον λαό, και παρουσιάστηκε επίσης προς υποστήριξη όσων συμμετείχαν στην εξέγερση κατά της δυτικής μοναρχίας στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Ο Κεφαλληνός ήταν ο πρώτος Έλληνας που μετέφρασε την οσσιανική ποίηση σε δημοτική πεζογραφία από την μεταγενέστερη αναθεωρημένη έκδοση του Μακφέρσον: οι άλλες μεταφράσεις του περιλαμβάνουν τα «*Oinamorul-Oithona*» και «*The Battle of Inis-thona*». Ο Χρυσομάλλης μετέφρασε τον «Ύμνο στον Ήλιο» από τον «Κάρθον» (Carthon) από την έκδοση του Τσεζαρότι (Cesarotti) (O'Donnell, 2023).

Γράφοντας σε σχεδόν ομηρικά ελληνικά, ο Πανάς μετέφρασε μέρος του πρώτου βιβλίου του «Τεμόρα», του δεύτερου έπους, με τίτλο «Ο Θάνατος του Όσκαρ» σε 450 γραμμές χωρίς ομοιοκαταληξία. Η ιστορία αφηγείται πώς ο Όσκαρ πήγε να αναζητήσει ειρήνη επισκεπτόμενος τον εχθρό Κείρμπαρ. Όταν προσέφερε φιλοξενία, αποκλείστηκε οποιαδήποτε μορφή μάχης, αλλά ενώ γλεντούσε, ο Όσκαρ δολοφονήθηκε από τον Κείρμπαρ, καταφέροντας ελάχιστα να μαχαίρωσει τον αντίπαλό του πριν από τον δικό του θάνατο. Ο Ούσνοθ (Usnoth), πατέρας των τριών Κελτικών ηρώων που σφαγιάστηκαν από τον Κείρμπαρ στη «Νταρ-θούλα», προσφέρθηκε εθελοντικά στην τελική μάχη. «Ο Θάνατος του Όσκαρ» εκδόθηκε τον Μάρτιο του 1875, όταν οι Έλληνες γιόρτασαν την εθνική εορτή για να τιμήσουν τον πρωτομάρτυρά της Ελληνικής Επανάστασης, Ρήγα Βελεστινλή. Συνέπεσε επίσης με την αναταραχή που δημιούργησε ο Φραγκίσκος Ιωσήφ, ο αυτοκράτορας των Αψβούργων, του οποίου η υποστήριξη προς τη μικρή μειονότητα των Καθολικών στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη έφερε διχασμό (O'Donnell, 2023). Ο Πανάς συνδέει τη μετάφραση που έκανε στο «Θάνατος του Όσκαρ» με το «*Dar-thula*», μέσω του Ούσνοθ, του πατέρα του οποίου οι τρεις Έλληνες δημοκρατικοί γιοι σφαγιάστηκαν από Βασιλόφρονες Έλληνες στρατιώτες στην Κυκλαδική Επανάσταση, οι οποίοι συγκρίνονται με Κέλτες ήρωες στο «*Dar-thula*». Στόχος τους ήταν να εξασφαλίσουν ειρηνική ενότητα χωρίς μοναρχία, παρόμοια με τους Ενωμένους Ιρλανδούς, στα μέλη των οποίων περιλαμβάνονταν δάσκαλοι των κρυφών σχολείων. Η μετάφραση του Πανά απεικονίζει επίσης πώς οι Κερκυραίοι και οι Κεφαλλονίτες μεταφραστές συνεργάστηκαν για να αποκαλύψουν τις μηχανορραφίες της δυτικής μοναρχίας.

Στις 14 Φεβρουαρίου 1876, ο Πανάς δημοσίευσε το «*Oina-morul*» στο περιοδικό Μπάιρον (το οποίο ιδρύθηκε για πρώτη φορά το 1868, όταν ιδρύθηκε η Δημοκρατική Ανατολική Ομοσπονδία), την ίδια ημέρα που υπογράφηκε μια ειρηνευτική συμφωνία (η Διακοίνωση *Andrassy*). Περιείχε όλες τις υπογραφές εκτός από αυτήν του Ντισραέλι (Disraeli). Συμφωνήθηκε από όλες τις δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένων των Οθωμανών, ότι οι μεταρρυθμίσεις έπρεπε να εισαχθούν στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη από μια επιτροπή εργασίας Μουσουλμάνων και Χριστιανών, όπου είχαν σημειωθεί τρομερές σφαγές σε μια εξέγερση που υποκινήθηκε από έναν ξένο μονάρχη.

Αυτό το πολύ σύντομο ποίημα τιμά την ικανότητα του Οσσιανού να κάνει τους εχθρούς φίλους μέσω της δικής του μεγαλοψυχίας και θυσίας. Η Όινα-μόρουλ υποσχέθηκε στον Οσσιανό, κατόπιν αιτήματος του πατέρα της, Μαλ-ορχόλ, να κατακτήσει τον εχθρό Τον-θορμόντ. Όταν ο Οσσιανός ακούει την Όινα-μόρουλ να

τραγουδάει για την αγάπη της για τον Τον-θορμόντ, συνιστά στον Μαλ-ορχόλ να ξεχάσει την έχθρα του και να επιτρέψει στην κόρη του να παντρευτεί τον Τον-θορμόντ και να ζήσει ειρηνικά. Δεδομένου ότι το ποίημα δείχνει τον Οσσιανό να προσπαθεί να συμφιλιώσει πρώην εχθρούς, η μετάφραση του Πανά ήταν πολύ επίκαιρη. Το ότι το γνώριζε καλά αυτό, υποδεικνύεται από την αναφορά του στη Δημοκρατική Ανατολική Ομοσπονδία. Τα ακόλουθα δεν εμφανίζονται ούτε στο έργο του Μακφέρσον ούτε στη μετάφραση του Τσεζαρότι: «Ανακουφίστε τη θλίψη σας· η φυλή του Τρένμορ δεν έχει μαύρη ψυχή»· σε μια υποσημείωση «Δεν είναι σκληροί και δεν είναι αδιάφοροι για την πολιτική οργάνωση». Το τέλος του ποιήματος είναι πολύ παρόμοιο με αυτό της μετάφρασης του Μπόλλιακ (Bolliac) «*Oina*» που μεταφράστηκε από τον Μπάουρ-Λόρμιαν (Baour-Lormian) το 1847.

Ο Ντισραέλι έφερε αντίρρηση σε αυτή την ειρηνευτική συμφωνία. Αντ' αυτού, έστειλε έναν αγγλικό στόλο στα Δαρδανέλια, απειλώντας με πόλεμο. Τόσο ο Τυπάλδος όσο και ο Πανάς, παρόμοια με τη σάτιρα που χρησιμοποιούσαν οι δάσκαλοι των κρυφών σχολείων, έγραψαν καυστικά ποιήματα με τίτλο «Ντισραέλι». Ο πρώτος πρότεινε να κρεμαστεί ο Ντισραέλι από μια συκιά επειδή κατέστρεψε την ειρήνη τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση. Ο Πανάς χλεύασε τα γραπτά του Ντισραέλι και επιτέθηκε στην πολιτική του στην Ιρλανδία. Πίστευε άδοξα ότι ο Ντισραέλι θα ευλογούσε τα αγάλματα που θα αφιερώνονταν σε όσους διατήρησαν την ειρήνη. Ήταν τολμηρό (όπως και η χρήση της σάτιρας από τους Βάρδους) για τους ριζοσπαστικούς Κεφαλλονίτες λόγιους, ενός τόσο μικρού έθνους, οι οποίοι ήταν μεταφραστές του Οσσιανού και του Μουρ, να αναζητήσουν δικαιοσύνη, χρησιμοποιώντας τη σάτιρα, επιτιθέμενοι καυστικά στον ηγέτη της τότε μεγαλύτερης παγκόσμιας δύναμης (O'Donnell, 2023).

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1860 έως το 1890, υπήρχαν τουλάχιστον είκοσι μεταφράσεις διαφόρων ποιημάτων του Οσσιανού και έργων του Μουρ που δημοσιεύθηκαν σε ιστορικές περιστάσεις, οι οποίες περιέχουν μια ηθική αρχή υπέρ της Δημοκρατικής Ανατολικής Ομοσπονδίας για την καταπολέμηση της πολιτικής του «διαίρει και βασίλευε» του ιμπεριαλισμού.

Ο Πανάς επανέκδοσε το «*Dar-thula*» σε συνέχειες τον Σεπτέμβριο του 1885 στο *Εβδομάς*. Το *Εβδομάς* αντικατέστησε την *Ευτέρπη* όταν ο Δημήτρης Καμπούρογλου ανέλαβε την επιμέλεια. Ήταν γιος του εκδότη του προηγούμενου περιοδικού που είχε δημοσιεύσει το «Ο θάνατος του Κάλμαρ και της Όρλα» του Μπάιρον (το 1850) και το άρθρο για τον Τόμας Μουρ, με το πορτρέτο του (1853).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η αναδημοσίευση του «*Dar-thula*» από τον Πανά εμφανίστηκε σε μια εποχή που η διχόνοια επανεμφανιζόταν στα Βαλκάνια. Μετά τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου του 1878, η οποία σηματοδότησε το τέλος του Ρωσο-οθωμανικού πολέμου, οι Ρώσοι υπό τον Τσάρο επέλεξαν τον πρίγκιπα Αλέξανδρο του Μπάτενμπεργκ για να κυβερνήσει ένα μέρος της σημερινής Βουλγαρίας. Ο πρίγκιπας, παραβιάζοντας τη Συνθήκη του Βερολίνου, επιχείρησε να επεκτείνει την επικράτειά του το 1885. Αυτό προσέβαλε τους Σέρβους που πολέμησαν τους Βούλγαρους. Η δυτική μοναρχία έφερε διχασμό (O'Donnell, 2016).

Η επιρροή των κρυφών σχολείων συνέχισε να διατηρεί τον πλούσιο ιρλανδικό πολιτισμό, ο οποίος καλλιεργήθηκε από τους λόγιους των Επτανήσων που επιδίωκαν την ελευθερία, την ανεξαρτησία και την ισότητα αντίθετα με την αγγλική μοναρχική κυριαρχία. Οι Επτανήσιοι υπέστησαν τη σκληρή διακυβέρνηση των

Άγγλων, παρόμοια με τους Ιρλανδούς, αν και μόνο για πενήντα χρόνια. Οι Επτανήσιοι λόγιοι εφάρμοσαν αυτή την ιρλανδική πολιτιστική δύναμη της ενότητας όλων των δογμάτων, παρόμοια με τον Ρήγα Βελεστινλή, για να απελευθερώσουν τη χώρα από την πολιτική του «διαίρει και βασίλευε» του βρετανικού ιμπεριαλισμού.

Η Δημοκρατική Ανατολική Ομοσπονδία διαλύθηκε με τις αυτοκτονίες ή τις δολοφονίες των ηγετών της. Ο Πανάς αυτοκτόνησε επίσης τον Σεπτέμβριο του 1896 στο Ξενοδοχείο Ξένων στον Πειραιά. Η αυτοκτονία του αμφισβητείται από τον ανιψιό του Γεώργιο Χοϊδά. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί, δεδομένης της ακραίας εχθρότητας που επιδείχθηκε προς τους υποστηρικτές της Δημοκρατικής Ανατολικής Ομοσπονδίας, εάν όντως «αυτοκτόνησαν» (O'Donnell, 2016). Επιπλέον, ήταν όλοι οπαδοί του Προυντόν (O'Donnell, 2019), ο οποίος θεωρούσε την αυτοκτονία ως «δόλια χρεοκοπία» (O'Donnell, 2023).

Ο Ζακυνθινός λόγιος και πρώην δάσκαλος ιταλικών, Στέφανος Μαρτζώκης, ο οποίος είναι πλέον άνεργος επειδή η διδασκαλία των ιταλικών είχε αφαιρεθεί από το σχολικό πρόγραμμα, περιλαμβάνει μια έκκληση προς το φεγγάρι, την οποία έγραψε ενώ βρισκόταν στη φυλακή στην Αθήνα το 1896:

«Στο Φεγγάρι

Έριξες το φως σου στην καρδιά μου και ανύψωσες το πνεύμα μου σε άλλες σφαίρες όταν, γλυκά, στα νιάτα μου κοίταξα τον ουρανό καθώς εμφανιζόσουν. Και σκόρπισες το φως σου μάταια και θρηνείς πικρά

Και λαχταρώ το χώμα όπου με έφερε η καρδιά μου

Όπου οι δειλοί ζητούν να με φωτίσεις, όπου στολίζομαι με άγρυπνες ακτίνες στο σιδερένιο παράθυρο.» (O'Donnell, 2014)

Αυτό το ποίημα μεταφέρει την πολιτική απελπισία, που αποκαλύπτεται κρυφά στον συμβολισμό της ελπίδας του φεγγαριού για μια δημοκρατικά διοικούμενη χώρα.

Τόσο τα «Ποιήματα του Οσσιανού» του Τζέιμς Μακφέρσον όσο και οι «Ιρλανδικές Μελωδίες» του Τόμας Μουρ, μαζί με τα γραπτά και την κληρονομιά του Ρήγα Βελεστινλή, ουσιαστικά αγνοήθηκαν κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα. Για παράδειγμα, στη μετάφραση του 1936 με τίτλο «Οσσιανός» σε μετάφραση του Στάθη Σπηλιωτόπουλου, δεν υπάρχει καμία αναφορά σε προηγούμενους νεοελληνικούς μεταφραστές. Αυτή η μετάφραση του 1936 δημοσιεύτηκε ένα μήνα μετά το δημόσιο κάψιμο βιβλίων (παρόμοιο με αυτό στη ναζιστική Γερμανία) τόσο από Έλληνες όσο και από ξένους συγγραφείς, καθώς και από περιοδικά και από τον τύπο, σε μια μαζική επιχείρηση λογοκρισίας με επικεφαλής τον δικτάτορα στρατηγό Ι. Μεταξά, έναν βασιλικό. Μεταξύ των βιβλίων που παραδόθηκαν στην πυρά ήταν και τα έργα του Γκαίτε. Ο Μεταξάς απαγόρευσε επίσης την παράσταση του θεατρικού έργου «*Rias*» του Βασίλη Ρώτα, το οποίο επρόκειτο να παρουσιαστεί την Εθνική Εορτή, 25 Μαρτίου 1937. Η «Ωδή στη Σελήνη» του Εθνικού Ποιητή της Ελλάδας, το ποίημα του Διονυσίου Σολωμού, το οποίο περιελάμβανε το όνομα «Οσσιανός», συμπεριλήφθηκε στο σχολικό πρόγραμμα μόλις το 1953! Η μόνη εργασία που γράφτηκε για τα «Ποιήματα του Οσσιανού» στον εικοστό αιώνα, με τίτλο «Ο Οσσιανός στην Ελλάδα» και το προηγούμενο άρθρο του «Σολωμός και Οσσιανός» το 1966, γράφτηκε από τον

Αθηναίο ακαδημαϊκό Νάσο Βαγενά και δημοσιεύτηκε στον *Παρνασσό* στην Αθήνα τον Απρίλιο του 1967, στην αρχή της Χούντας. Αυτά τα άρθρα σχεδόν εντελώς αποδυνάμωσαν κάθε ισχυρή επιρροή που είχε η κελτική ποίηση στη νεοελληνική λογοτεχνία του δέκατου ένατου αιώνα. Το «Ο Οσσιανός στην Ελλάδα» είναι γεμάτο παραλείψεις και ανακρίβειες. Η μεγαλύτερη παράλειψη του Βαγενά είναι αυτή του Μπάιρον, όταν γράφει ότι ο μεταφραστής του «Θάνατου του Κάλμαρ και της Όρλα» δεν κατονόμασε την πηγή του, ενώ αυτό ήταν σαφώς φανερό στη μετάφραση (O'Donnell, 2020). Η επιρροή του «Ο Οσσιανός στην Ελλάδα» έχει αφήσει την ισχυρή επιρροή της κελτικής λογοτεχνίας, μέσω της μετάφρασης, κατάφωρα παραμελημένη στον εικοστό αιώνα, παραμέληση που συνεχίζεται και στον εικοστό πρώτο αιώνα.

Συμπέρασμα

Είναι αρκετά σαφές ότι μια τέτοια πολιτικοποιημένη κελτική λογοτεχνία χρησίμευσε ως όχημα αντίστασης στον δυτικό μοναρχικό σφετερισμό τον δέκατο ένατο αιώνα. Όπως δείχνει αυτή η έρευνα, η παράδοση των Ιρλανδών δασκάλων των κρυφών σχολείων και ιδιαίτερα ένας από τους μετέπειτα μαθητές τους, ο Τόμας Μουρ, επηρέασε ριζοσπαστικά κινήματα στις ελληνόφωνες χώρες, ιδιαίτερα στα Επτάνησα, των οποίων οι υποστηρικτές του ριζοσπαστισμού καταλάβαιναν, όπως και οι Ιρλανδοί, πώς ήταν να υπομένει κανείς τη ζωή υπό τον βρετανικό ιμπεριαλισμό. Τα ποιήματα του Οσσιανού εισήγαγαν την κελτική λογοτεχνία στον κόσμο, μια επίδραση που ενδυναμώθηκε και εμπλουτίστηκε σε μεγάλο βαθμό από τον Μουρ. Η επίδρασή της άφησε ανεξίτηλο το σημάδι της στη νοοτροπία του λαού. Μόλις ενώθηκαν με τη σύγχρονη Ελλάδα, αυτοί οι Ιόνιοι ριζοσπάστες προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τα κελτικά έργα ως όπλο που απεικονίζει τη μεγαλοψυχία και τη δικαιοσύνη απέναντι στην πολιτική του «διαίρει και βασίλευε» του δυτικού ιμπεριαλισμού. Χρησιμοποίησαν την πένα τους σε μια προσπάθεια να ενώσουν τους ανθρώπους διαφορετικών δογμάτων της περιοχής. Αφού πρόσφατα απελευθερώθηκαν από έναν καταπιεστή και αντιμετώπισαν περαιτέρω καταπίεση από τη δυτική μοναρχία, αγωνίστηκαν να ζήσουν αρμονικά με ελευθερία, ισότητα και αδελφοσύνη υπό μια δημοκρατία. Δυστυχώς, δεν εισακούστηκαν και οι προσπάθειες που κατέβαλε αυτό το δίκτυο ελληνόφωνων ριζοσπαστικών ακαδημαϊκών, το οποίο αγωνίστηκε για μια ειρηνική λύση απέναντι στην καταπάτηση των δυτικών και επιθυμούσε να βελτιώσει τα δικαιώματα των εργαζομένων, παρέμειναν στη σκιά.

Όπως και οι Ιρλανδοί μαχητές της αντίστασης, έτσι και αυτοί οι Έλληνες πατριώτες δεν πέθαναν μάταια. Σήμερα, υπάρχει δημοκρατία στην Ελλάδα και την Ιρλανδία.

Βιβλιογραφία

- De Blacam, A. (1973). *Gaelic Literature Surveyed From the earliest times to the present*. Dublin: The Talbot Press.
- Dowling, P. J. (1926). *The Hedge Schools of Ireland, With an Introduction by the Rev. T. Corcoran* S. J. Dublin & Belfast: The Phoenix Publishing Company.

- Emmet, R. (2009). *Dictionary of Irish Biography*. <https://www.dib.ie/biography/emmet-robert-a2921>.
- Emmet, R. (2024). *The Early Poetry of Robert Emmet published by An Cartlann*. <https://cartlann.org>.
- Hamilton, A. R. (2009). *Dictionary of Irish Biography*. <https://www.dib.ie/biography/rowan-archibald-hamilton-a7820>.
- Irish Education Enquiry (1824). https://www.clarelibrary.ie/eiolas/coclare/history/teachers/teachers_list.htm.
- Marcus, D. (1989). *Brian Merriman's The Midnight Court and other Poems from the Irish Translated by David Marcus*. Dublin: Poolbeg.
- Matarangkas, P. (1879). *Phantasy and Heart Lyrical Poems*. Athens: Nikolaou Rousopoulou.
- Maurois, A. (1930). *Byron*, volume 2. Paris: Grasset.
- Moore, T. (1817). *Chefs-D'Oeuvre Poetiques de Thomas Moore (1841)*. Edited by Louise Swanton-Belllooc, (1841). United States: Kessinger Legacy Reprints.
- Nolan, E. (2013). The Ghost of Thomas Moore, In *Reimagining Ireland: Thomas Moore, Texts, Contexts, Hypertext*, edited by Francesca Benatti, Sean Ryder and Justin Tonra.
- O'Donnell, K. A. (2014a). Nineteenth Century Cycladic Warriors, Celtic Heroes. In *Studies on Mediterranean Culture and History from the Middle Ages through the Early Modern Period*, edited by Steven M. Oberhelman. Athens: Athens Institute.
- O'Donnell, K. A. (2014b). *Scottish Literature in the South Eastern Balkans & Alexandria 1863-1969 & The Poems of Ossian*. Athens: Athens Institute.
- O'Donnell, K. A. (2014c). How Twentieth Century Greek Scholars influenced the Works of Nineteenth Century Greek Translators of *The Poems of Ossian* by James Macpherson. *Athens Journal of Philology* 1(4): 273-284.
- O'Donnell, K. A. (2016). *The Disintegration of the Democratic Eastern Federation & the Demise of its Supporters 1885-96 & The Poems of Ossian*. Athens: Athens Institute.
- O'Connell, A.-M. (2016). The Irish Hedge Schools: Rejection, resistance and Creativity (1695-1831). In *Revue Civilisations*, 2011, Le rejet/Rejection, 55-86.
- O'Donnell, K. A. (2017). The Democratic Eastern Federation and *The Poems of Ossian*: Egypt. *Athens Journal of Mediterranean Studies* 3(1): 37-54.
- O'Donnell, K. A. (2019). *Corfiot and The Poems of Ossian by James Macpherson in the Nineteenth Century Greek-Speaking World*. Athens: Athens Institute.
- O'Donnell, K. A. (2019). Translations of Ossian, Thomas Moore & the Gothic by 19th Century European Radical Intellectuals: The Democratic Eastern Federation. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature* 43(4).
- O'Donnell, K. A. (2020). The Influence of Thomas Moore in the Nineteenth-Century Greek-Speaking World. In *Poetry and Song in the Age of Revolution The Reputations of Thomas Moore Poetry, Music and Politics*, edited by Sarah McCleave and Triona O'Hanlon. New York and London: Routledge Taylor & Francis Group.
- O'Donnell, K. A. (2023). English Brutal Colonisation of the Seven Islands: The Poems of Ossian by James Macpherson. *Athens Journal of Mediterranean Studies* 9(2): 97-122.
- O'Donnell, K. A. (2023). The Impact of Scottish Literature on the Greek-Speaking World in the Nineteenth-Century: A Tribute to Christian Auer. In *Decouvrir et comprendre les ecossais et ecossaises d'hier a aujourd'hui*, edited by Marion Amblard & Sabrina Juillet Garzon. Besançon: Presses Universitaires de Franche-Comté.
- O'Tuama, S., Kinsella, T. (1990). *AN DUANAIRE (1600-1900): Poems of the Dispossessed*. Mountrath, Portlaine: The Dolmen Press.
- Pittock, M. (2011). *Scottish and Irish Romanticism*. Oxford: Oxford University Press.

- Tegopoulos, C., Phytrakis, C. (1992). *Greek Dictionary of Spelling, Interpretation, Etymology, Synonyms, Antonyms and Proper Nouns*. Antigheton, Kyrian Onmaoton. 5th Edition. Athens: Armonia.
- Thomson, D. (1993). *An Introduction to Gaelic Poetry*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Vail, J. W. (2001). *The Literary Relationship of Lord Byron & Thomas Moore*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- Whyte, S. (2009). *Dictionary of Irish Biography*. <https://www.dib.ie/biography/white-samuel-a9027>.

Celtic Literature: Hedge Schools and Revolution

Kathleen Ann O'Donnell
Fellow, British School, Greece

Unconquered by the Romans, Ireland and the Highlands retained, largely orally, their Bardic customs, laws and literature, with their love for freedom and justice. Their language was Gaelic. When the English crown crushed Ireland definitely in the C17, Bardic culture continued through Hedge Schools – secret, unauthorised, open-air, fee-paying schools attended by the Irish peasantry. So survived Latin and Greek – and Gaelic language and lore. In 1745, the English invaded the Highlands and banned all things Gaelic. Scottish scholar James Macpherson, in protest, published the original Poems of Ossian, Bardic poet and warrior, as a political act. By the 1790s, Hedge Schools were ‘the stronghold of Irish resistance’ – and of sympathy for the French Revolution. Thomas Moore’s ‘Imitation of Ossian’ was a veiled attack on tyranny shortly prior to Ireland’s 1798 Revolution. Did such politicised Celtic literature serve in the C19 Balkans as a vehicle of resistance to Western monarchical usurpation?

Keywords: *Thomas Moore, James Macpherson, Ossian, Revolution, Celtic literature, Nineteenth Century Balkan Uprisings*